

BIA-P.2,3.1/2-2b

ธรรมคติ และ ธรรมคิตา

[ชุดลอยปทุม อันต์ับ ๒๖]

พุทธศาสนิกขุ

อุทิศนา

ลอยธรรมะมาลัย	ลงสู่โลกอันเบียดบีบ
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธรูปประสงค์ ฯ
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปน์โลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ฯ
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวสู่เตร็จฉาน ฯ
จะทุกข์ทนเหงาคันวัน	พิฆาตกันบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
บรรษัทพระพุทธรองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพันภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งปฐพี ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

ธรรมคดี และ ธรรมคิตา

[ชุดลอยปทุม อันคับ ๒๖]

ของ

พุทธทาสภิกขุ และ สิริवास

ศรัทธาบริจาค

ของผู้นำเพ็ญกุศลถึง

นายกักตัน - นางนวล เจริญกุล

ผู้ล่วงลับไปแล้ว

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๓๕๐๐ เล่ม

สิงหาคม ๒๕๒๕

ฉบับที่ระลึก ๕๐ ปี สอนโมกข์

ประวัติของ ดาว สุธนไมกซ์

"ประวัติของ ดาวก่อนตาย" ที่ได้รับ
เขียนขึ้นโดย วณิชสิทธิ์ ทรศักดิ์
เขียนโดย ดร. นฤพนธ์ นนท์ ได้
หยุดเขียนด้วย สิ้นใจ - ธันวาคม

ประวัติของ แสงสว่าง ดาว สุธนไมกซ์
คนชื่อว่า เยนนิค มิเชล
มิเชล ดี ดี ดี ดี
ดี ดี ดี ดี

ที่ แสงสว่าง ประวัติของ "ดาวก่อนตาย"
คนที่ ดี ดี ดี
ดี ดี ดี ดี
ดี ดี ดี ดี

น. ดี

อุทฺตมโฆททา

การพิมพ์หนังสือธรรมะ ที่นับเป็นธรรมทาน ในสมัย
ที่โลกกำลังขาดแคลนธรรมะอย่างยิ่ง เช่นนี้ เป็นสิ่งที่
น่ายินดี และควรแก่การอุทฺตมโฆททา, จึงขออุทฺตมโฆททา.

คำว่า "ธรรม" เมื่อแปลได้ยิ่ง มีความหมาย มาก
มาย นานาประการ, แต่ประการที่สำคัญที่สุดนั้น ธรรมะ
คือ หน้าที่ ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติ ในทุกโอกาสของ
ของ ธรรมดาที่ ทุกวันทุกตอน แห่งวิถีชีวิตของ เขา,
เพื่อ ความดี ซึ่งอยู่ อย่าง สาธุ ทั้ง โดย ส่วนตัว และ
ส่วนรวม, หรือ ทั้ง โลก.

โลก ขาด แคลน ธรรมะ เพราะ ไม่รู้ จัก สิ่ง ที่ ใช่ จัก
ว่า ธรรมะ อย่าง ทุก ข้อ ดัง ที่ กล่าว แล้ว เพราะ ข้อ ๗
ใน คัมภีร์ ใน คัมภีร์ ใน ธรรม อัน เกิด จาก การ ประ พจน์
ผิด ธรรมะ นั้น เอง. สัญชาติ ที่ ละ ลา ใน ใจ คน ชั่ว มั่ว
ใจ ใน ธรรม อัน ดี นั้น และ เครื่อง อุป การ อัน ดี คน ชั่ว
ทั้ง มี จิตใจ เป็น ที่ ดี ใจ ดี ทั้ง นี้ ทั้ง นี้. มุขากิเลส สัก
ซึ่ง ละ ละ ใจ คน เห็น ไม่ ว่า ไม่ ต้อง มี ธรรมะ อัน ดี ใน
ใจ แล้ว; ผล แต่ นี้ มี เหนือ สม ของ กิเลส ใน ใจ เต็ม ที่ อยู่
ตลอด เวลา เป็น พอา แล้ว. เขา เห็น ว่า หน้าที่ ของ เขา มี อยู่
เพียง ๒ แต่ เขา เหนือ สม ของ ความ ดี ของ กิเลส เท่านั้น.

โลก ส่วน ใหญ่ กำลัง ขาด อยู่ ใน ธรรม เช่น นี้ จึง

ไร้ซึ่งคิดว่า โลกที่กำลับขาดแคลนธรรมชาติ -
ภาพ; มีแต่ธรรม คือสิ่งที่มีค่า ปรากฏทุกในสิ่ง
 หนึ่งใบ คือที่ปรากฏอยู่ในโลกปัจจุบัน. แม้จะมีพระดีก็มี
อย่างไร จึงรอดสลอยงาม สรรพสหนกันสักเท่าใด ก็ยังมี
 ไม้ด้วย คือที่มีในโลกปัจจุบัน ไรโลกที่ปรากฏในโลก นับตั้งแต่นั้น
ไปตลอด คือมีขึ้น อันชานา ภัยสังคม เหลือเป็น สิ่งที่มีคุณค่า
อัน ศบตธรรม ธรรมจักร ศบคทม เสด็จ และ การ อุป พระ นัก พระ
พุทธ กัน ระ หน้า กับ ชน ชั้น ที่มี ความ ใน สิ่ง ที่มี คุณค่า อัน ไม่ รู้ จัก
คณ สิ้น, การ ให้ อื่น ทำ ด้วย กัน ทั้ง โลก แม้ ใน สมัย นี้ อัน มี อยู่ ใน ธรรม
อยู่ใน ธรรม โดย ศบ กับ ตา. ผล แห่ง ธรรม อัน มี อยู่ ใน โลก มี คือ
คือ ที่ หา กว่า ธรรม มี อยู่ใน โลก.

ปรากฏ ธรรม จะ คิด ว่า มัน เป็น สิ่ง ที่มี คุณค่า ไม่ ได้ เสีย แล้ว ก็
จะมี ใน โลก เป็น เช่น นี้. จึง โดย ให้ เป็น ธรรม อัน มี คุณค่า และ พอ โดย
เป็น คน ที่ หา กว่า สิ่ง ที่มี คุณค่า ไม่ ได้ เสีย แล้ว ก็
แล้ว กัน โดย ไม่ ได้ อวด โดย โลก อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า
ศบคทม แต่ พระ พุทธ. แต่ พอ ที่ มี สิ่ง ธรรม อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า
เห็น ว่า สิ่ง ที่มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า
มี คุณค่า; เพราะ ธรรม อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า
โลก อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า
ว่า ธรรม อัน มี คุณค่า; จึง ได้ พบ ความ ยาก กัน เสีย เพราะ ธรรม อัน มี คุณค่า
อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า
อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า
อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า อัน มี คุณค่า

การรู้จักธรรม คือการรู้ตัวอะไรที่มีอยู่จริงอย่างถูกต้อง คน
 มีเหตุผลในใจในสิ่งที่คิด แม้ในความคิดหรือข้อสงสัย ที่คิดหรือรู้สึกอยู่
 ก็มีสติใจอย่างชัดชัด. มิฉะนั้นจะมีความสับสนในใจ ย่อม
 มีใจเป็นทุกข์แห่งความหลงใหล สำนึกผิดที่รู้ธรรมอย่างแท้-
 ครั่ง. ความเห็นแก่ตัว ย่อมเกิดไม่ได้ เพราะเหตุนี้. ความรัก
 พิถีพิถันยิ่งด้วยดี มีจิตใจอย่างดี แม้ว่าจะมีความเห็นอื่น
 ใดก็ตามก็ตาม หากมีสติใจอย่างดี. ผู้ประพฤติกว้าง ย่อม
 รู้จักเห็นสุข เมื่อรู้สัจธรรมได้ ประพฤติธรรม หรือเมื่อได้ทำ
 หน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง. ความโกรธแค้นใจของคน
 ใดคนหนึ่ง หรือผู้ใดก็ตาม. มิใช่ความทุกข์อันเป็นบาป
 คือ สุขใจหากทำดีแล้ว หรือ สุขใจหากดีแล้ว กายและ
 ใจที่ดีมีสติใจอย่างดีแล้วนั้น สบายแล้ว.

ธรรมะ คือสิ่งที่เรารู้จักมีอยู่จริงอย่างถูกต้อง รู้จักมีสติ
 ใจอย่างดี และจิตใจอย่างถูกต้อง, มีหน้าที่ที่ควรทำ
 หน้าที่ของตนได้ อย่างดีแล้ว มีธรรมะอย่างดีอย่าง
 ถูกต้อง คือเป็นใจเพื่อ สันติสุข สันติสุข และ สันติภาพ
ของสัตว์ ของ สัตว์ ของ สัตว์, มีสังฆบริษัทที่สงบสันติ
 ใจ แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน และพฤกษชาติทั้งปวง, มีเมตตา
 ความดีความงาม หรือความดีความงาม แม้แต่หม่อมอยู่ด้วย. คือ
 มีใจอย่างดี, ใจที่ดี, หรือ ขอบใจของคนอื่น ย่อมมี
 แก่ผู้ประพฤติกว้าง. ข้อนี้ หมายถึงความดี ความดี
 ธรรมะของสัตว์ดี, มีแต่ สวรรค์ นับตั้งแต่สวรรค์ชั้น
 ฟ้าประพฤติกว้าง มีแต่ชั้นนี้ ใจที่ดี.

มหาวิทยาลัยต่อทางสุนัข ๑๐ ชั่วโมง

ณ ถนนหินโค้ง, สวนโมกข์

๒๙ ก.ค. ๒๓, เวลา ๒๐.๓๐ น.

คุณสมบัติของจิตว่าง.

(ความสะอาด ความสว่าง ความสงบ.)

ท่านที่เป็นภิกษุราชภัฏ ผู้ที่จะต้องลาสิกขา หักหลาย,

การบรรยายที่เราเรียกว่า มหาวิทยาลัยต่อทางสุนัข
๑๐ ชั่วโมง เป็นตอนที่ ๘ ในครั้งนี้ ผมจะได้กล่าวโดย
หัวข้อว่า ความสะอาด ความสว่าง และ ความสงบ.

ศึกษาให้เข้าใจเหตุที่ใช้คำ ๓ คำ.

สามคำนี้เป็นคำพิเศษ ผมเคยพูดขึ้นเป็นครั้งแรก
เมื่อ ๑๐ กว่าปีมาแล้ว; เดียวนี้มีคนเอาไปพูดตามกันมาก
พอดี เพราะว่ามันสะดวกดี เข้าใจได้ง่าย. แต่เชื่อว่ายัง

เข้าใจกันได้ไม่ถึงที่สุด เพราะมันมีความหมายมาก, มีความสำคัญเกี่ยวพันกันมาก จำเป็นที่เราจะต้องเข้าใจให้ถึงที่สุด.

ถ้าเรารู้จักคำ ๓ คำนี้ จะรู้อะไรที่เนื่องกับ ๓ คำนี้ อีกมากทีเดียว. สิ่งทั้ง ๓ นี้ จะสามารถช่วยให้เรามี พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่แท้จริงอยู่ในหัวใจของเรา. ถ้าเราไม่รู้จักรวมทั้ง ๓ นี้, ไม่ทำให้มันขึ้นมา, ก็ไม่มีโอกาสที่จะทำให้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มาอยู่ในหัวใจของเรา.

อีกประการหนึ่ง สิ่งทั้ง ๓ นี้ เป็นสัญลักษณ์ของจิตว่าง, หรือเป็นคุณสมบัติของจิตว่าง จึงเห็นสมควรนำมาพูด เพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่ยังมีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับคำว่า จิตว่าง.

ประเด็นใหญ่ๆ ก็มีอยู่ ๒ คือว่าเรื่องนี้จะช่วยให้เรามีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อยู่ในใจเราได้จริง, และจะเข้าใจคำว่า จิตว่าง นั้นได้จริง. ผมก็จะพูดไปตามลำดับทีละตอน.

อะไรสะอาด สว่าง สงบ.

ในตอนแรกนั้นก็พูดว่า ที่ว่า สะอาด สว่าง สงบ นั้น สะอาด สว่าง สงบ ของอะไร? ก็ตอบว่า ของจิตนั่นเอง. สะอาด สว่าง สงบ ในที่นี้ไม่ใช่ที่อื่น ไม่ใช่พื้นที่ ไม่ใช่บ้านเมือง; แต่ว่าเป็นภาวะของจิต ที่ได้รับการอบรมถึงที่สุดแล้ว.

สะอาด มีความหมายอย่างไร? ตอบ เพราะไม่สกปรกด้วยกิเลส.

สว่าง หมายความว่าอย่างไร? เพราะไม่มีมืดด้วยโมหะ หรืออวิชชา.

ที่ว่าง สงบ เพราะอะไร? เพราะไม่มีการปรุงแต่งที่เรียกว่า สังขาร นั้นเพราะไม่มีการปรุงแต่ง.

ก็ดูกันไปตามลำดับว่า สะอาด เพราะไม่สกปรกด้วยกิเลส. คำว่า กิเลส แปลว่า สกปรก. ของสกปรกทั้งหลายนี้เขาเรียกว่ากิเลส. เดียวนี้เอามาเป็นชื่อของกิเลสในใจ.

ที่นี้ สว่าง นี้ตรงกันข้ามกับมืด, มืดด้วยโมหะ, มืดด้วยอวิชชา ฉะนั้นจึงทำให้จิตมืด.

ที่นี้ สงบ เพราะไม่มีอะไรมากระตุ้น หรือ
ปรุ่่งแต่ง.

คำว่า *สังขาร* นี้ คือ *การปรุ่่งแต่ง*, คือทำให้อะไร
เกิดขึ้นใหม่เรื่อยนั้นแหละเรียกว่า *สังขาร* มันก็คือเหตุ
นั่นเอง, เหตุที่ปรุ่่งแต่งให้เกิดผล; อาการที่ปรุ่่งแต่งนั้น
เขาเรียกว่า *สังขาร*.

คำว่า *สังขาร* แปลว่า *ปรุ่่งแต่ง* นี้ให้ช่วยจำไว้ให้
ดีทีก่อน เดียวก็จะพูดให้มันซัดลงไป, เดียวนี้เราเข้าใจคำว่า
สังขาร ในความหมายอื่น; แต่ตัวหนังสือมันคือปรุ่่งแต่ง.

รู้จักสังสกปรกแล้ว จะรู้จักสะอาด.

อ้าว, ที่นี้จะดูในเรื่องสะอาด ข้อแรก. กิเลส
เป็นเหตุให้สกปรก เพราะไม่สะอาด. ที่นี้ *กิเลส* คืออะไร?
กิเลส เรียกโดยชื่อว่า *โลภะ โทสะ โมหะ* นี้ตัวบท หรือ
แม่บท ของมัน. จาก *โลภะ โทสะ โมหะ* นี้ออกไปเป็น
ข้ออย่างอื่นอีกมากมาย; แต่มันรวมได้ใน ๓ ชุ่ดนี้.
ฉะนั้นเราศึกษา ๓ ชุ่ดนี้ เราก็จะเข้าใจได้หมด.

โลภะ โทสะ โมหะ ๓ ซ้อนคือกิเลส; สกปรก
 เหมือนกับว่าของสกปรกนี้ทำให้เสื้อผ้า เนื้อตัว สกปรก.
 เดียวนี้ ของสกปรกก็ทำให้จิตใจสกปรก.

โลภะคืออะไร, โทสะคืออะไร, โมหะคืออะไร,
 ผมก็เคยพูดมาแล้ว; แต่กลัวว่ายังจำไม่ได้ หรือไม่ชัดเจน.
 ช่วยจำกันไว้ให้ดีๆเถอะ มันเป็นหลักที่จะช่วยให้เราเข้าใจ
 ใจธรรมะง่ายที่สุด หรือเข้าใจเรื่องกิเลสง่ายที่สุด.

โลภะ หรือ ราคะ นี่มันพวกหนึ่ง เป็นพวกที่
 จะเอา. โลภะ คือจะเอา, อยากรจะได้. ราคะ มันมา
 จาก ร-ช แปลว่า ติดอยู่ กอดรัดอยู่ กำหนัดอยู่ ย้อมอยู่
 เหมือนกับสีย้อมผ้า ราคะ. ฉะนั้น ราคะ เป็นกิเลส
 พวกแรก คือ พวกที่จะเอา แล้วจะติดกันอยู่.

ที่นี้พวกที่ ๒. คือ โทสะ หรือ โกรธะ. โทสะ ก็
 โกรธ, โกรธ ก็โกรธ, ตัวมันตรงกันอยู่แล้ว. โทสะ
 ก็ประทุษร้าย คือ จะทำลาย; ไม่อยากเอา, ไม่อยาก
 ติดกันอยู่, อยากรจะแยกออกไป และทำลายเสีย, อากา
 รของมันอย่างนี้.

นี่พวกที่ ๓. โมหะ ก็แปลว่า หลง หลงก็คือว่า
มันไม่รู้ว่าเอาหรือไม่เอา, ก็มีความสงสัย สนใจผูกพัน
อยู่ จะไม่แน่ว่าจะเอา หรือจะทำลายมันต่างกันอย่างไร.

ตัวแรก จะเอาเข้ามายึดไว้ กอตรัดไว้. ตัวที่ ๒
จะผลัดออกไป, จะทำลายเสียให้หมด. ตัวที่ ๓ นี้ไม่แน
ได้แต่่วนเวียนๆ สนใจอยู่นั้นแหละ, สงสัยอยู่นั้นแหละ,
โง่อยู่นั้นแหละ.

ถ้าว่ามันมีกิเลสข้ออื่นเข้ามา เราก็แยกดูความ
หมายของมัน ข้อจะอย่างไรก็ได้สุดแท้ ดูความหมาย. ถ้า
ความหมายเป็นพวกจะเอา จะยึด ละก็เป็นพวกแรก,
ความหมายจะตีออกไปเสีย ตีเสียให้ตาย เป็นพวกที่ ๒,
ถ้าว่าวนเวียนพัวพันอยู่ด้วยความโง่ ความหลง ความ
สงสัย แล้วก็ เป็น พวกที่ ๓.

จะนินการที่เขาจะให้เราสงเคราะห์กิเลสข้อนั้นข้อ
นี้ ลงไปในกิเลส ๓ พวกนี้เราเอาหลักกันเป็นหลัก ไม่มีทาง
ผิด ถ้าผิดก็คือครูสอนผิดเอง; เพราะว่าธรรมชาติของ
กิเลสมันมีอยู่อย่างนี้.

เมื่อ ความโลภเกิดขึ้นในใจ ก็ศึกษาให้รู้จัก
 ความโลภ. เดียวนี้ไม่ศึกษา; โลกให้สนุกไปเลย;
 ไม่ได้ศึกษาตัวความโลภ ให้รู้จักว่ามันเป็นอย่างไร. โกรธ
 ขึ้นมา ก็ไม่สนใจศึกษาว่าความโกรธคืออะไร, มันก็สนุก
 ไปเลย ความโกรธมันก็สนุกไปแบบหนึ่งเหมือนกัน. โมหะ
 มันมืดหรือ โง่ นียากที่จะศึกษา; แต่อย่างน้อยวางหลัก
 ไว้ว่า พอโง่เมื่อไรก็จะ ศึกษาดูที จะสนใจความโง่ของ
 ตัวเอง. ให้รู้จักไว้ทุกคราวที่โง่ สักวันหนึ่งมันก็จะรู้จัก
 โมหะ.

กิเลสเกิดครั้งใด จะฝังความเคยชินไว้.

เอ้า, ที่นี้มีความโลภ ขึ้นมากก็ตาม ความโกรธ
 หรือ ความหลง ก็ตามมันเกิดขึ้นครั้งหนึ่งนี้ มันฝังราก
 ของมันไว้ คือความเคยชิน ที่จะเป็นอย่างนั้นอีก; นี้
 เขาเรียกว่า อนุสัย. ที่นี้จะไม่เรียกว่า กิเลสละ กิเลสของ
 สกปรกเกิดขึ้นแล้ว มัน จะฝังอนุสัยไว้สำหรับจะเป็นอย่าง
 นั้นอีก.

ความโลภ หรือ ราคะเกิดขึ้น มันก็ลงอนุสัย; ลงราก
 อนุสัย ที่จะเคยชินไว้ เรียกว่า รากอนุสัย. ถ้าโกรธ
 ที่หนึ่ง มันก็ลงอนุสัยไว้ คือความเคยชินที่จะเป็นอย่างนั้น

อีก เรียกว่า *ปฏิมานุสัย*. นี้ถ้าว่ามันโง่ หลง, มีโมหะ ไป
ที่หนึ่งแล้วมันก็ *เก็บความเคยชินนั้นไว้* เรียกว่า *อวิชชานุสัย*.

เพราะเรามี *อนุสัย*นี้สำหรับจะโลก เราจึงโลก
ง่ายที่สุด ใจเป็นสายฟ้าแลบ.

เพราะเรามี *ปฏิมานุสัย*เก็บไว้ในสันดาน เรา
จึงโกรธง่ายที่สุด, โกรธเร็วที่สุด เหมือนกับสายฟ้าแลบ.

ที่นี้เรามี *อวิชชานุสัย*เต็มที เราจึงโง่ง่าย เผลอ
ง่าย สะเพร่าง่าย อวดดีง่าย, อะไรทุกอย่างที่มันเป็นเรื่อง
ของความโง่. ฉะนั้นความโง่นี้ไม่ใช่ของยากนะ มันโง่
ได้เป็นสายฟ้าแลบ, โง่ได้เหมือนกับฟ้าแลบ เร็วมาก
สะเพร่า ประมาท; ผลุนผลันออกไปด้วยความประมาทนี้
เพราะเราก็ก๊เก็บ *อนุสัย*ไว้ในสันดาน.

*อนุสัย*นี้แปลว่า *นอนตาม* หรือ *ตามนอน* มันก็คือ
ความเคยชินที่จะเป็นอย่างนั้น สะสมไว้; แต่ไม่ใช่ที่สะสม
ไว้ของ อย่างสิ่งของ อย่างเก็บเงินเก็บอะไรนะ มัน
สะสมความง่ายที่จะเกิด; แต่มันก็ไม่ได้เกิดอยู่ตลอดเวลา
ดอก. แม้อนุสัยนี้ มันก็เพียงแต่ว่า มันสะสมความเคยชิน
ที่จะเป็นอย่างนั้น; เพราะในสันดานของเราเนี่ยมันง่ายที่

จะเป็นอย่างนั้น ; ส่วนนี้ ส่วนที่ง่ายที่จะเป็นอย่างนั้น ก็เรียกว่า อนุสัย.

ที่นี้ อนุสัยเก็บไว้ทุกที่ที่มีกิเลส; พอเกิดโลก ที่หนึ่ง ก็เก็บราคานุสัยไว้, โกรธที่หนึ่ง เก็บปฏิฆานุสัยไว้, โง่ที่หนึ่ง เก็บอวิชขานุสัยไว้, ก็ลองคำนวณดู ปีหนึ่งเรา โง่กี่ครั้ง โกรธกี่ครั้ง โมหะกี่ครั้ง แล้วมันก็มีมาก ๆ ๆ จนเป็น สันดาน.

อนุสัยมีมากกดดันออกมาเป็นอาสวะ.

ที่มันจะออกมานี้ ที่เก็บไว้มาก ๆ, การที่จะ ออกมา มันก็ยิ่งง่าย. เพราะมันมีมาก ถ้ามัน ไหลออกมา เขาเรียกว่า อาสวะ. มองลงไปถึงความกดดันที่มันเก็บไว้ มาก, แล้วมันก็มี ความกดดันที่จะออกมา. ความกดดันที่ ออกมานี้เราจะเรียกว่า อาสวะ แปลว่า จะไหลออกมา, การไหลออกมา ก็ออกมาแสดงมาเป็นกิเลส อีกแหละ.

หรือถ้าว่ามันจะ ไหลไปทางอื่น เป็นกาม เป็นภพ เป็นอะไรก็มี; ชื่อมันแปลออกไป : กามาสวะ - อาสวะ - ทางกาม ก็พวกโลก พวกราคะ, ภวาสวะ - พวกโมหะ จะ เป็นนั่นเป็นนี่, อวิชชาสวะ ก็พวกโมหะ.

เรามี คำ ๓ คำ ทำงานเนืองกัน กิเลส ที่เกิดขึ้น
 สกปรก, แล้วสะสมความเคยชินแห่งกิเลสไว้ เรียกว่า
 อนุสัย. นี้ความกตัตันที่จะออกมา หรือออกมาแล้ว
 ไหลออกมาแล้ว ก็เรียกว่า อาสวะ.

กิเลส อนุสัย อาสวะ ทำงานเนืองกัน.

นี่มีคำนี้พูดกันอยู่บ่อย ๆ แต่ดูจะยังไม่เข้าใจนักว่า
 มันเป็นคำโดยถูกต้องอย่างไร? และทำหน้าที่อย่างไร?
 กิเลสทำจิตให้สกปรก, อนุสัยก็ทำสันดานให้สกปรก;
 เพราะอนุสัยนี้เก็บไว้ในสันดาน. กิเลสนี้ มันเกิดขึ้นแล้ว
 ที่จิต ก็ทำจิตให้สกปรก. อนุสัยเก็บไว้ในสันดาน
 มันก็ ทำสันดานให้สกปรก. ที่นี้ อาสวะออกมา ออก
 มาอย่างไร, ที่ไหน, เมื่อไร, ก็ทำอันนั้นที่นั่น เมื่อนั้น
 ให้สกปรก; นี้ออกมาจากสันดาน.

ที่นี้คำว่า กิเลส นี้สกปรก, สกปรกแก่สันดาน
 ส่วนลึกของจิต, แล้วก็สกปรกที่จิตด้วย, นี้ ไหลเลยออก
 มาข้างนอก มาที่กายที่วาจา ก็พลอยสกปรกไปด้วย.
 ถ้า กิเลสทำให้พูดออกมา มันก็พูดสกปรก, กิเลสให้ทำ
 กรรม ทำกิริยา แล้วมันก็สกปรก. ฉะนั้น กายวาจาก็

พลอยสกปรก, จิตก็สกปรกมาแล้ว, สันดานก็สกปรก; เมื่อเกิดอนุสัย หรือมันทำให้อาสวะไหลออกมา ก็สกปรกตลอดสายเลย.

นี่กิเลสมันสกปรกอย่างนี้; เราจะต้องสังเกตให้ดี กำหนดศึกษาให้ดีให้รู้จักตัวจริงของมัน อย่าเป็นแต่ตัวหนังสือ. นี่เพราะอย่างนี้แหละ มันจึงสกปรก, กิเลสเป็นเหตุให้สกปรก.

หลักปฏิบัติ ในการทำให้สะอาด.

เอ้า, ที่นี้จะถือโอกาสพูดไปเสียเลยว่า จะทำให้สะอาดได้อย่างไร? ดูเป็นคู้ๆ ไปเสียดีกว่า.

มีพระบาลีว่า *ปญฺญา ปริสุทฺติ - ย่อมบริสุทธิ์ ด้วยปัญญา คือ สะอาดด้วยปัญญา.* ปัญญาเป็นความรู้ เป็นของฟอกให้สะอาด; ท่านจึงว่าบริสุทธิ์ คือสะอาดได้ด้วยปัญญา.

ที่นี้เรา จะมีปัญญาตอนไหนกัน ที่จะไม่ให้เกิดกิเลส? เมื่อตอนบ่ายก็พูดถึงเรื่อง ปฏิจสมุปบาท ที่ว่า จะเกิดกิเลส เมื่อผัสสะมันโง่, เมื่อผัสสะไม่มีปัญญา.

เมื่อสัมผัสอะไรด้วยความโง่แล้ว ตอนนั้นมันจะเกิดกิเลส. ถ้า
มี บุญญามาทันทีสัมผัส สัมผัสไม่โง่ ก็รู้จักสัมผัส รู้จัก
เวทนา; ไม่เข้าใจผิด เป็นเวทนา น่ารัก น่าเกลียด
น่าโกรธ น่ากลัว กิเลสก็เกิดไม่ได้. ถ้ามีบุญญามาทันที
โดยสตินำมา ในขณะที่แห่งสัมผัส; เวทนาจะหลอกเรา
ไม่ได้ เราารู้เท่าเวทนา ว่าเวทนาเป็นอย่างนี้ ๆ ไม่ยึดมั่น
ในเวทนานั้น. นี่ สะอาดเพราะบุญญา อย่างนี้.

ที่นี้ จะสะอาดลึกลงไปได้ ถ้าว่าเราห้ามกิเลสไว้
เสียได้, ชำระกิเลสเสียได้ด้วยบุญญา อนุสัยมันก็ไม่เกิด.
เพราะว่าไม่เกิดกิเลส มันก็ไม่เกิดอนุสัยซึ่งเป็นของคู่กัน.
เมื่อไม่เกิดอนุสัย สันดานมันก็สะอาด; สันดานก็สะอาด
เพราะไม่มีอนุสัยไปกองอยู่ที่นั่น.

ที่นี้ ถ้าอนุสัยไม่เกิดไม่มี อาสวะมันก็ไม่มี;
เรียกว่าสันดาน ถึงจิต ถึงทางออกมา ถึงกาย ถึงวาจา ตลอด
ทางที่มันจะไหลออกมา นั้น มันก็ไม่มีของสกปรก มันก็
สะอาดกันไปหมด.

นี่ถ้าทำได้อย่างนี้ มีผลให้สะอาดแก่สันดาน แก่จิต
แก่ทวาร ทางกายทางวาจา ด้วย. นี่คือสิ่งสกปรก เป็น

เหตุให้สกปรก, แล้วก็จะล้างมันออกเสียได้อย่างนี้. นี่เป็น
เรื่องที่ ๑ คือความสะอาด.

ความสว่างมีได้เพราะขจัดมิด.

ในเรื่องที่ ๒ คือ ความสว่าง ไม่สว่างเพราะมัน
มิด; ถ้าเอามิดออกไปเสีย ก็มีสว่าง. เราควรจะถือว่า
มิดนั้นมันของเกิด; ถ้ามันไม่เกิดมา มันสว่างอยู่โดยธรรม-
ชาติ.

หลักทางจิตใจก็เป็นอย่างนั้น. คือว่า จิตนี้เป็น
ประกัสสร คือสะอาดอยู่ สว่างอยู่ สงบอยู่; แต่พอ
กิเลสเกิดขึ้น มัน ก็สกปรกมิดมัว กระวนกระวาย อย่างนี้.
แสงสว่างทางวัตถุ เช่นดวงอาทิตย์มันมีอยู่; ถ้าอย่ามีอะไร
มาบังดวงอาทิตย์ แสงก็ส่องสว่างอยู่เรื่อย; เดียวนี้โลก
เรา มันถูกบังด้วยเหลี่ยมหนึ่งของโลก มันก็มีมิดอยู่ด้านนี้
เรียกว่ามิด, มันมีอะไรมาบัง มันก็มีมิด; เอาของบังออกเสีย
มันก็สว่าง.

เราจะถือเป็นหลักว่า สว่างนั้นคือของเดิม มิดนี้
มาใหม่; เหมือนกับสะอาดนี้ของเดิม สกปรกนี้มาใหม่.

นี้สว่างของเดิม มีต้นมาใหม่, มีตทางจิตใจ นี้มีตทางวัตถุ เช่นไม่มีแสงแดด มันก็มีตทางวัตถุ. เดียวนี้ไม่มีปัญญา มันมีโมหะ มีอันนี้เข้ามาบังมันก็มีตทางจิตใจ.

อวิชชา ก็ต้อง ถือว่าเป็นกิเลสเหมือนกัน, โมหะ ก็เป็นกิเลสละ, อวิชชาก็เป็นกิเลส. กิเลสแม่กิเลสลูก กันไปตามเรื่อง, อวิชชามันเป็นกิเลสแม่มันคลอคลุมมาเป็น โจระ โทสะ โมหะ เป็นกิเลสลูก.

ที่นี้เราก็มืดอยู่ด้วยกิเลส อาการนี้ชื่ออีกอย่าง หนึ่ง พังดูไฟเพราะดีคือ กิเลสนิทรา เป็นบาลีก็ กิเลสนิททา; ถ้าเป็นไทยก็ กิเลสนิทรา คือหลับแห่งกิเลส, หลับอยู่ด้วย กิเลส, กิเลสทำให้เราเป็นเหมือนคนหลับ. นี้เขาก็เรียกว่า หลับอยู่ด้วยกิเลส.

ถ้าผมพูดว่า ทุกคนที่นั่งอยู่ที่นี้หลับอยู่ด้วยกิเลส คุณจะโกรธไหม? ทุกคนที่นั่งอยู่ที่นี้กำลังหลับอยู่ด้วยกิเลส- นิทรา ถ้าไม่มีปัญญา ไม่มีความรู้ก็ยังหลับอยู่ หลับอยู่ ด้วยกิเลสนิทรา ทั้งที่เขียนหนังสืออยู่ได้ละ.

นี้รู้จักอาการอย่างนี้ไว้เสียบ้าง ว่ามีตอย่างไร; นี้ ก็เขียนหนังสือก็ได้ แต่มันมีโมหะมีอวิชชา นี้ก็เรียกว่า

มืด, หลับอยู่ด้วยกิเลสนิทรา, มันมืดทางวิญญาณ. เขา
ถือว่ามันเป็นความมืดยิ่งกว่าทางวัตถุ; มืดเพราะไม่มีแสง
อาทิตย์ ก็มีดอย่างกลางคืนมันมืด. แต่มืดด้วยกิเลส มืด
ด้วยอวิชชา มืดยิ่งกว่านั้น; มืดยิ่งกว่าขาดแสงแดด, มืด
ยิ่งกว่าตาบอด; ตาบอดก็ไม่มืดเท่าไรเพราะมันยังมีความ
คิดนึกรู้สึกอะไรได้.

มีหลักเป็นพระพุทธรูปที่ว่า โลกนี้ โลกคือหุ้
สัตว์นี้ มันถูกอวิชชาหุ้มอยู่ เป็นเปลือกหุ้มอยู่ แสงสว่างเข้า
ไปไม่ได้; โลกคือหุ้สัตว์มันก็มืด. แสงสว่างแห่งพระ-
ธรรมเข้าไปในจิตของเราไม่ได้ เพราะอวิชชาหุ้มไว้ จิตใจ
ของเรามืด. นี้เรียกว่า มืดทางจิตใจ มันเป็นอย่างนี้.

มืดไม่รู้จริงนี้มันก็ทำผิดเหมือนคนตาบอดนี้. เดิน
มันก็เกิดเรื่อง, คือเดินมืด ๆ มันก็เกิดเรื่อง; เพราะมันมืด.
นี้จิตมืดด้วยอวิชชาไปทำอะไรเข้ามันก็เกิดเรื่อง, คือเป็น
ไปในทางร้าย จะบังเอิญให้ถูกต้องมีผลนี้ มันเป็นไปไม่ได้.
นี้เรากลัวความมืดของอวิชชา ของโมหะ; เรียกว่ามันมืด
แล้ว, มันไม่สว่างแล้ว.

หลักปฏิบัติในการทำให้สว่าง.

ทีนี้จะทำให้สว่าง จะทำอย่างไร? นี้ ก็บอกกันอยู่
ตรงๆแล้วเป็นคู่กันอยู่แล้ว ว่า **ปัญญาเป็นแสงสว่าง นตฺถิ
ปญฺญา สมา อภา** - แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาแล้วไม่มี.

แสงสว่างมีมากชนิด; แต่แสงสว่างเสมอด้วย
ปัญญาไม่มี. ฉะนั้น ถือว่าแสงสว่างของปัญญานั้นสูงสุด;
ก็เอาแสงสว่าง มาสี คือปัญญานี้ มาจ้เข้าไปที่โมหะ
หรืออวิชชา คือความมืด. นี้ เครื่องกับเครื่องบังให้มืด
มันก็หลีกไป มันก็เกิดความสว่างขึ้นที่นั่น.

แสงสว่างนี้มีชื่อเรียกหลายๆชื่อ; แสงสว่างทาง
จิตใจนี้ บางทีก็เรียกว่าปัญญา, บางทีก็เรียกว่า ธรรม
จักขุ, บางทีก็เรียกว่า วิชชา, บางทีก็เรียกว่า อาโลโก
อาโลกะ, **อาโลกะ** นี้แปลว่า **แสงแดด**; แต่เดี๋ยวนี้เอามา
เป็นชื่อของแสงปัญญา. นี้รู้อย่างที่เคยบอกมาแล้วว่า คำ
ชาวบ้านถูกยืมมาใช้เป็นคำธรรมะ ที่เรียกเหมือนกันกับ
คำเดิมนั้นแหละ; แต่มีความหมายอย่างอื่น คือ มีความ
หมายในทางจิตใจ.

นี้ จักขุว่าลูกตา นัยมไปใช้ในทางธรรมะ เป็น
ปัญญาจักขุ, วิชาความรู้ ทางจิตทางวิญญาณ, แสงสว่าง
ทางจิตทางวิญญาณ ก็ล้างโมหะ ล้างอวิชชาที่ทำให้มืด
นั้นหมดไป มันก็สว่าง.

เดี๋ยวนี้ที่เราพูดกันติดปากก็ว่า การศึกษานี้ทำให้เรา
ฉลาด ทำให้เราสว่าง; แต่คุณมันจะผิวเผินไปสักหน่อย.
นี่ไปเรียนไปเข้าโรงเรียนเข้ามหาวิทยาลัย มีการศึกษาแล้ว
เราก็ตสว่าง.

สว่างนี้มันไม่สว่างถึงที่จะเดินทางไปนิพพาน มัน
สว่างอยู่ใกล้ ๆ นี้; เว้นเสียแต่ว่า ถ้าเราเอาคำว่าศึกษา
นั้นนะ ให้ไปมีความหมายอย่างเดียวกับคำว่าสิกขา คือ ศีล
สมาธิ ปัญญา ถ้าสิกขานี้ทำให้สว่างได้จริง, ศีล สมาธิ
ปัญญา นี้ที่ทำให้สว่างได้จริง.

ถ้าศึกษาอย่างที่เราเป็น เป็นการศึกษาระบบมหา
ทางด้านนี้ ไม่มีทางที่จะสว่างได้ ฉะนั้นชวนกันมาต่อทาง
สุขันกันเป็นการใหม่. ศึกษาทำให้สว่างจะต้องศึกษาที่
ถูกต้องและเพียงพอ, แล้วก็ให้เป็นศึกษาในความ

หมายว่าสิกขา : ศีลสิกขา จิตตสิกขา ปัญญาสิกขา;
นี้จะทำให้สว่างได้.

ศีล สมာธิ ปัญญา ทำงานเหมือนกับสหกรณ์ :
พื้นฐานที่ดีเป็นศีลก็ง่ายที่จะมีสมาธิ, มีสมาธิแล้วมันก็
ง่ายที่จะมีปัญญา มันร่วมมือกันได้, จะใช้ทำมิดให้สว่างก็
ได้, หรือจะใช้ทำสกปรกให้สะอาดก็ได้. เอ้า, นี้เรียกว่า
เรื่องสว่าง เรื่องที่ ๒.

ความสงบ, ต้องรู้จักเหตุคือสังขาร.

หันมาเรื่องที่ ๓ เรื่องสงบ. เหตุที่ไม่สงบ คือ
ไม่สงบเงียบราบคาบลงไปได้ เพราะมีของกวน คือปรุง
คือกระตุ้น ปรุงไว้ นั่นคือสิ่งที่เรียกว่า สังขาร มันก็คือ
กิเลสอีกนั่นเอง กิเลสอวิชชา. กิเลสแม่บทนั้นนะ มัน
ทำให้เกิดสังขาร คือของปรุง; เมื่อปรุงแล้วมันก็สงบ
ไม่ได้ นี่เพราะมันไปกระตุ้นไปทำให้เกิดอันใหม่ เกิดของ
ใหม่.

สังขาร นี้แปลว่า ปรุงแต่ง, เป็นการปรุงแต่งก็
เรียกว่า สังขาร ได้, อำนาจที่จะปรุงแต่งก็เรียกว่า สังขาร

ได้. เรามักจะเข้าใจว่า สังขารร่างกายเสียเรื่อยไป สังขาร
ร่างกายนั้น คือของที่ถูกรุ่งแต่ง ก็เรียกว่า สังขาร เหมือน
กัน.

นี้คุณเคยสังเกตให้ดีกว่า สังขาร นี้อย่างน้อยก็ ๓
ความหมาย : สังขารคือ การรุ่งแต่ง หมายถึงกิริยาที่
รุ่งแต่ง, นี้สังขารสิ่งซึ่งเป็น ผู้รุ่งแต่ง ก็สังขารอีกแหละ,
แล้ว สิ่งที่ถูกรุ่งแต่ง ก็เรียกว่าสังขารอีกแหละ.

ผู้รุ่งแต่ง ก็คือกิเลสประเภทอวิชชา^๕; มัน
ทำหน้าที่รุ่งแต่ง, ทำการรุ่งแต่ง ไม่ยอมให้หยุด.

แล้วสิ่งที่ถูกรุ่งแต่ง ก็คือสังขารนามรูป^๕ ร่าง-
กายจิตใจ^๕ เรียกว่าสังขารเหมือนกัน เพราะมันถูกรุ่ง-
แต่ง.

ที่^๕ กิริยาที่^๕ เบนอย่างนั้น ก็เรียกว่าสังขาร
เหมือนกัน, คือการรุ่งแต่ง.

สังขาร มันมีถึง ๓ ความหมายอย่าง^๕นี้ ผู้รุ่งแต่ง
ก็เรียกว่าสังขาร, ผู้ถูกรุ่งแต่งก็เรียกว่าสังขาร, กิริยา
รุ่งแต่ง ก็เรียกว่าสังขาร.

นี้ ประจักษ์แจ้ง มันหมายความว่ามากวน มาทำ มาทุก
 อย่าง ที่จะไม่ให้จิตอยู่อย่างสภาพเดิม; เหมือนกับว่า
 เราปรุงแกง ปรุงกับ ปรุงอะไรขึ้นมา ปรุงบ้าน ปรุงเรือน
 ปรุงเมือง อะไรขึ้นมา; มันทำให้เกิดอะไรขึ้นใหม่เรื่อย;
 อันนี้ไม่สงบเพราะกิเลสเป็นผู้ปรุง.

ต้องหยุดสังขารเสีย คือ หยุดการปรุงแต่งเสีย
 แล้วก็จะสงบ, ต้องทำลายกิเลสที่เป็นผู้ปรุงเสีย; ถ้าไม่
 อย่างนั้นแล้วมันก็มีผู้ปรุง, มีเหตุปัจจัย สำหรับการปรุง
 มันก็ ปรุงกันเรื่อย. กิริยาปรุง ก็คือปฏิจจสมุปบาท
 อย่างที่ว่ามาแล้วตอนกลางวัน นั้นมาปรุง, ปรุงเรื่อยไป
 จนถึงที่สุด.

หลักปฏิบัติ ในการหยุดปรุง.

ทีนี้ จะหยุดการปรุงแต่งได้อย่างไร? โอ๊ย มันก็
 ปัญญาอีกแหละ มันนำหัวที่ว่า ปัญญาที่มันเป็นอาวุธสาร-
 พัตติก, เป็นยาสารพัตติก, ที่จะแก้ปัญหาคือสารพัตติก.
 ปัญญาเห็นโทษของการปรุงแต่ง แล้วมันก็จะหยุดการ
 ปรุงแต่ง; ถ้ายังไม่เห็นโทษของการปรุงแต่ง มันก็ไม่
 หยุดการปรุงแต่ง.

นี่จะต้องมีปัญญาแหลมลึก มองเห็นการปรุง-
แต่ง มองเห็นโทษของการปรุงแต่ง มองเห็นการ
ปรุงแต่งมันบีบคั้น, ทำให้เราต้องเวียนว้ายไป คือ เกิด
ขึ้น - ตั้งอยู่ - ดับไป, เกิดขึ้น - ตั้งอยู่ - ดับไป นี่คือเวียน
ว้ายไปในเกิดขึ้น - ตั้งอยู่ - ดับไป ไม่น่าสนุกเลย.

พอปัญญามองเห็น อย่างนี้ ก็เบื่อ ต่อการที่จะ
เวียนว้ายไปในการปรุงแต่ง, จึงทำหน้าที่ที่จะหยุดการ
ปรุงแต่ง. *อุปสม* แปลว่า *สงบ*, *เข้าไปสงบ*, *สงฺขารอุปสม*,
สงฺขารวูปสม - *เข้าไปสงบเสียซึ่งสังขาร* คือหยุดปรุงแต่ง
นี่จึงจะสงบ คือไม่วุ่นวาย.

นี่เอาปัญญามาทำหน้าที่ นับตั้งแต่เข้าใจเรื่องนี้;
เกลียดการปรุงแต่ง แล้วทำลายตัวผู้ปรุงแต่ง คือ *อวิชชา*.
หนทางที่มันจะปรุงแต่ง, *ปัจจัยที่มันจะปรุงแต่ง* ก็ถูกปัญญา
ควบคุม หรือว่าทำลายหมดสิ้น. หมดการปรุงแต่ง
นี่เรื่องความสงบ.

ความสะอาด ความสว่าง ความสงบ มีอยู่ ๓ คำ
๓ อย่าง เป็นคุณสมบัติของจิต. ถ้าจิตได้กระทำถูกต้อง

ตามหลักเกณฑ์ที่ว่าไปแล้ว, จิตก็มีคุณสมบัติ คือ สะอาด
คือ สว่าง คือ สงบ พอดี.

ผมเลือกเอาตัว ส. ไว้ : สะอาด สว่าง สงบ
คำอื่นมันก็มี แต่มันไม่เป็นตัวอักษรที่จะมาเข้าชุดกันได้,
เลยเลือกเอา สะอาด สว่าง สงบ เพื่อจะเอาตัว ส. ๓ ตัว ๓ ส.
เพื่อจำง่าย เพื่อสังเกตง่าย เพื่อเรียกง่าย ๓ ส. ถ้าพูดว่า
สาม ส. แล้ว ขอให้นึกถึง สะอาด สว่าง สงบ, แล้วเป็น
คุณสมบัติของจิตในบัดนี้ ที่ได้อบรมดีแล้วด้วยภาวณา.
เป็นอันว่า เรารู้จักสิ่งทั้ง ๓ นี้ คือ สะอาด สว่าง และสงบ.

สะอาด สว่าง สงบ เกี่ยวกับ พระรัตนตรัย.

เอ้า, ที่นี้ที่เกี่ยวกับ พระรัตนตรัย อย่างไรต่อไป.
พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์; เราจะไม่ว่าแต่ที่เปลือก
เราจะดูให้ลึกเข้าไป ถึงส่วนลึก ส่วนใน ส่วนหัวใจ.

พระพุทธเจ้าโดยเปลือกนอก ก็คือสังฆารว่าง-
กาย, มีเบญจขันธ์, มีอะไรเหมือนกับเราทั่วไปนี้ นั่นเป็น
พระพุทธเจ้าส่วนที่เป็นนามรูป เนื้อหนังข้างนอก. แต่
คุณค่าคุณสมบัติส่วนลึกของท่าน ก็คือ ความสะอาด

สว่าง สงบ แห่งจิตของท่าน. ในหัวใจของพระพุทธเจ้า มีความสะอาด คือบริสุทธิ์, มีความสว่าง คือว่า ปัญญา มีความสงบ คือนิพพาน หรือสันติ; เรียกเป็นไทยๆ กันดีกว่าว่า สะอาด สว่าง สงบ มีอยู่ในส่วนลึก ศูนย์กลางของความเป็นพระพุทธเจ้า ก็เรียกว่า หัวใจของพระพุทธเจ้า คือความสะอาด สว่าง สงบ; แต่หัวใจในทางนามธรรมนั้น ไม่ใช่หัวใจ ก้อนหัวใจ.

ที่นี้ พระธรรม, พระธรรมไม่ใช่เปลือกนอก, พระธรรมไม่ใช่หนังสือ ไม่ใช่ใบลาน ไม่ใช่อย่างนั้น, นั้นมันเป็นเปลือกนอก. เนื้อแท้ของพระธรรม คือ *ปรีชาปฏิบัติ ปฏิเวธ*, คือการศึกษา การปฏิบัติ แล้วได้ผลของการปฏิบัติ ก็คือความสะอาด สว่าง สงบ อีก.

ปรีชา - เรียน ก็เรียนเรื่องสะอาด สว่าง สงบ, *ปฏิบัติ* - กระทำ ก็กระทำเพื่อสะอาด สว่าง สงบ, *ปฏิเวธ* - สำเร็จผล ก็เป็นความสะอาด สว่าง สงบ. เราจึงถือว่า หัวใจของพระธรรม ก็คือความสะอาด สว่าง สงบ. อย่าเอาเปลือกนอกมาเป็นแก่นแท้.

ที่นี้พระสงฆ์, ถ้าพระสงฆ์จริง ในหัวใจก็เหมือนกับ
พระพุทธรูปเจ้าแหละ. พระสงฆ์ก็เรียนเพื่อสะอาด สว่าง
สงบ, ปฏิบัติเพื่อสะอาด สว่าง สงบ, ได้ผลเป็นความ
สะอาด สว่าง สงบ. ถ้าระดับสูงสุดเป็นพระอรหันต์ ก็
สะอาด สว่าง สงบ เต็มที่, หรือจะเป็นโสดาบัน สกิทาคามี
อนาคามี มันก็น้อยลงมา, น้อยลงมา; แต่มันก็มีความ
หมายเป็นความสะอาด สว่าง และสงบ ฉะนั้น พระสงฆ์ก็
มีหัวใจเป็นความสะอาด สว่าง สงบ.

นี้เรียกว่า พระพุทธรูปจริง พระธรรมจริง พระสงฆ์
จริง คือความสะอาด สว่าง สงบ แห่งจิตนี้. นี้เราก็เอา
มาใส่ในหัวใจเราได้ โดยทำจิตของเราให้สะอาด พยายามทำ
จิตของเราให้สะอาด สว่าง สงบ, นั่นก็คือ พระพุทธรูป
พระธรรม พระสงฆ์ มาอยู่ในหัวใจของเรา ตามมาก
ตามน้อย; จะเป็นพระพุทธรูปเจ้าน้อยๆ พระธรรมน้อยๆ
พระสงฆ์น้อยๆ ก็ยังดีกว่าไม่มีเสียเลย.

สาม ส. เกี่ยวกับพุทธบริษัท.

พุทธบริษัท แปลว่าอะไรคุณทราบไหม? บริษัท :
บริ แปลว่า ครอบๆ, ษั แปลว่า นิ่ง; บริษัท แปลว่า

นั่งเป็นวงรอบ ๆ, รอบ ๆ อะไรสักอย่างหนึ่ง. ถ้าเป็นพุทธบริษัท ก็นั่งรอบ ๆ พระพุทธเจ้า.

จะไปนั่งรอบได้ที่ไหน? พระพุทธเจ้านิพพานแล้ว เผลอแล้ว ก็ต้องเอา พระพุทธเจ้าจริงที่ยังอยู่ คือหัวใจของท่าน, คือความสะอาด สว่าง สงบ แห่งจิตนี้.

จะมานั่งล้อมได้อย่างไร? ก็ทำจิตของเราให้เป็นอย่างนั้น. สิ่งนั้นก็มาอยู่ในหัวใจของเรา, เราก็นั่งล้อมได้ด้วยจิตใจ.

นี่เป็น พุทธบริษัทจริง ก็เป็นอย่างนี้ นั่งล้อมรอบ พระพุทธเจ้าได้, นั่งล้อมรอบพระธรรมก็ได้, พระสงฆ์ก็ได้. แต่เดี๋ยวนี้เรามีคำเดียวว่า พุทธบริษัท นั่งล้อมรอบพระพุทธเจ้า, โดยเอาพระพุทธเจ้าจริง ไปใส่ไว้กลางหัวใจของเรา. นี่เราสามารถ ที่จะทำให้มีพระพุทธเจ้าจริง ขึ้นในหัวใจของเรา.

เราจะเรียกว่า ถึงพระพุทธเจ้า ก็ได้นะ. นี่ถึงจริง ๆ ก็อย่างนั้น; **ไม่ใช่ พุทธฺ์ สรรณํ คจฺฉามิ แต่ปาก.**
ถึงแต่ปากนั้นมันไม่ได้; ถึงจริง ๆ ต้องเป็นอย่างนี้ : เอา

พระพุทธเจ้าจริง พระธรรมจริง มาใส่ไว้ในหัวใจของ
เรา, นึกถึงจริง ๆ.

เรากล้าพูดให้มากไปกว่านั้นว่า เราผสมเป็นอัน
เดียวกันกับพระพุทธเจ้าเลย เพราะท่านมาอยู่ในหัวใจของ
เรา^{นี้}. อาจจะถูกกล่าวไปถึงว่า *เราก็คือพระพุทธเจ้าด้วย*
เหมือนกัน; *เพราะว่าพระพุทธเจ้าแท้จริง มาอยู่ในหัวใจ*
ของเราเสียแล้ว.

นี่คือเครื่องมือ ทำให้ความเป็นพุทธบริษัทของเรา
สมบูรณ์. ความสะอาด ความสว่าง ความสงบ เป็นสิ่ง
ที่เราทำให้เกิดขึ้นได้ ในหัวใจของเรา; นั่นคือการ
ทำให้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เข้าไปอยู่ในหัวใจ
ของเรา; ไม่มีอะไรดีไปกว่านี้.

คุณ สนใจเรื่องความสะอาด สว่าง สงบ ให้ถูก
จุด, ให้เต็มที่ เต็มความหมายเถอะ จะมีประโยชน์มาก.
ขั้นตอนหนึ่งแล้วนะ สะอาด สว่าง สงบ ทำให้เรามีพระ-
พุทธเจ้าในหัวใจของเราได้.

จิตว่างประกอบด้วย สะอาด สว่าง สงบ.

ที่^๕ในตอน^๕ที่ ๒ ที่ผมพูดด้วยคำว่า จิตว่างประกอบ
อยู่ด้วยภาวะสะอาด สว่าง สงบ.

คำว่า จิตว่าง^๕ นี้ ผมพูดมาหลายปี ๑๐ กว่าปี
แล้ว, จนกระทั่งบัดนี้^๕ยังมีคนไม่เข้าใจอยู่นั้นแหละ; เพียง
แต่^๕ว่าเข้าใจเพิ่มขึ้น ๆ. แต่ยังมีคนที่ไม่เข้าใจ เข้าใจเขว
เข้าใจผิด ชัดแย้งกันไปต่าง ๆ นานา; เดียว^๕นั้นก็พูดเพื่อ
ให้เข้าใจ.

ที่จะมี สะอาด สว่าง สงบ จิตก็^๕ต้องว่าง, หรือถ้า
มีสะอาด สว่าง สงบ แล้วจิตมันก็ว่าง. ถ้าจิตไม่สะอาด ก็
ไม่ว่าง, ไม่สว่าง ก็ไม่ว่าง, ไม่สงบ ก็ไม่ว่าง. ไม่สะอาด
ไม่สว่าง ไม่สงบ ก็คือไม่ว่าง; ถ้าว่างมันก็สะอาด สว่าง
สงบ.

คำว่า จิตว่าง^๕ ในที่^๕นี้ หมายถึง จิตกำลังไม่ได้ยึด-
มั่นถือมั่นอะไร, ใจความสำคัญมีอยู่ที่นั่น. จิตไม่ได้
เกิดกิเลสอุปาทานยึดมั่นถือมั่นอะไร นั่นเรียกว่า จิตว่าง;
เหมือนเมื่อมือไม่ได้จับอะไร ก็เรียกว่ามือของเรากำลังว่าง,

พอมือของเราไปจับอะไรเข้าเสียแล้ว มือของเราก็ไม่ว่าง. จิตไม่ได้เกิดอุปาทานไปจับฉวยอะไรเข้าไว้ ก็เรียกว่าจิตว่าง.

จิตนี้ต้องมีอารมณ์เสมอแหละ จิตนี้ก็ต้องมีอารมณ์สำหรับรู้สึกทางจิต; แต่ถ้ามันไม่ได้จับฉวยอารมณ์ใดๆเลย ไม่ได้ยึดมั่นอารมณ์ใดๆเลยก็เรียกว่ามันว่าง. แม้จิตจะรู้สึกต่ออารมณ์; แต่ไม่ได้จับฉวยอารมณ์นั้นโดยความเป็นตัวตน หรือของตน. จิตนี้ต้องมีอารมณ์เสมอ ไม่อย่างนั้นไม่เป็นจิต; มันเป็นจิตต่อเมื่อมีอารมณ์มารวมด้วย.

ที่^{๕๗}นี้ที่ว่าง นั้น ไม่ใช่ว่างจากอารมณ์. จิตต้องมีอารมณ์ มันจึงจะเป็นจิตขึ้นมา ชนิดหนึ่งๆ; แต่เมื่อไม่ได้จับฉวยอารมณ์ใดๆ โดยความเป็นตัวกู-เป็นของกู, หรือโดยความเป็นตัวตน หรือของตน; จิตนั้นมันก็ไม่มีการจับฉวย; เมื่อไม่มีการจับฉวย ก็เรียกว่ามันว่าง.

มีบางคนยังไม่เข้าใจภาวะจิตว่าง.

ที่^{๕๘}นี้บางพวก เช่นพวกอภิธรรมนี้ เขาว่าจิตว่างไม่ได้ เพราะจิตต้องมี อารมณ์ ไม่ว่างจากอารมณ์ ก็ถูกแล้ว.

จิตมีอารมณ์ ; แต่จิตไม่ได้จับฉวย ; เหมือนกับมือไม่จับฉวยก็ยังเรียกว่าว่าง. ความว่างในที่นี้หมายถึงไม่ได้ยึดมั่นถือมั่น.

มัน อาจจะเอาความว่างนี้เป็นอารมณ์ก็ได้, เอาความสะอาดเป็นอารมณ์ก็ได้, เอาความสว่างเป็นอารมณ์ก็ได้, เอาความสงบเป็นอารมณ์ก็ได้, แต่ว่าไม่ยึดมั่นถือมั่น. ไม่ยึดมั่นถือมั่นความสะอาด, ไม่ยึดมั่นถือมั่นความสว่าง, ไม่ยึดมั่นถือมั่นความสงบ, โดยความเป็นตัวตนของจิต หรือว่าของธรรมเหล่านั้น.

หรือ แม้จิตจะมีอารมณ์ว่าง กำหนดอารมณ์ว่าง ก็ไม่จับฉวยยึดมั่นอารมณ์ว่าง ไม่ยึดมั่นในความว่าง ; จิตก็ยังคงว่างอยู่. จิตรู้สึกว่างจากการจับฉวย รู้สึกต่อความว่าง ความว่างนั้นก็^{๕๗}เป็นอารมณ์ของจิต ; แต่จิตไม่จับฉวยเอาความว่างนั้น โดยความเป็นตัวตน ; ฉะนั้นจิตนั้นก็ยังว่าง.

นี่ จิตมีภาวะสะอาด ก็ไม่ได้จับฉวยเอาภาวะสะอาดมาเป็นตัวตน - ของตน, เป็นเพียงอารมณ์เฉย ๆ ก็ยังคงว่าง. สะอาดแล้วสว่าง ; จิตมีภาวะสว่าง รู้สึกต่อ

ความสว่าง มีสว่างนั้นเป็นอารมณ์ แต่ก็ไม่จับฉวยมา
เป็นตัวตนมันก็ยังว่าง. นี้จิตมีภาวะสงบ ไม่ได้จับฉวย
เอาความสงบมาเป็นตัวตน หลงไหลอะไรอยู่ นั้นมันก็ยัง
ว่าง.

จิตไม่ว่างจากอารมณ์ จริง; แต่ว่าจิตว่าง จาก
ความยึดมั่นถือมั่นต่ออารมณ์ ได้. ฉะนั้น เมื่อใดไม่มีความ
ยึดมั่นในสิ่งใดเลย ก็เรียกว่า จิต นี้ว่าง. จะยึด
ความว่างเป็นอารมณ์นั้นมันยึดไม่ได้อยู่ดีละ; แล้วจิตมัน
ก็ไม่ยึด เพราะจิตมีปัญญา มันฉลาดเสียแล้ว. จิตว่าง
นั้นประกอบอยู่ด้วยปัญญาสูงสุดเพราะมันไม่ยึด; ถ้ายึดก็
โง่, ถ้าฉลาดรู้จริง มันก็ไม่ยึด. จิตฉลาดรู้จริงนั้นเห็น
โลก คือสิ่งทั้งปวง โดยความเป็นของว่าง. นี้เห็น
นี่คือ ทศณะ คือ ญาณะ คือ ปัญญา. จิตมีปัญญา มี
ญาณ มีทศณะ เห็นสิ่งทั้งปวง ว่าง : โลกนี้ว่างจากตัวตน
ว่างจากสิ่งที่จะเป็นตัวตน, และว่างจากสิ่งที่จะเป็นของตน.

พระพุทธภาษิตสอนให้รู้จักความว่างก็มีอยู่.

อตฺเตน วา อตฺตนิเณน วา สฺยุโณ นี สฺยุโณ คือ
ว่างจากอัตตา, ว่างจากอัตตนิยา, ว่างจากความหมายที่จะ

เป็นตัวตน, ว่างจากความหมายที่จะเป็นของตน. เมื่อจิตเห็นอันนี้ด้วยปัญญา แล้วมันจะบ้าไปยึดมั่นถือมั่นอะไรได้; มันเห็นโดยความเป็นของว่างจากตัวตนและของตนแล้ว จิตนี้ก็เลยยึดถือไม่ได้ เพราะมันยึดถือไม่ได้. มันเห็นความที่ยึดถือไม่ได้ เพราะว่าโลกนี้เป็นของว่าง. ที่นี้จิตก็พลอยว่างจากการยึดถือไปด้วย จิตในสภาพอย่างนี้เรียกว่า จิตว่าง คือไม่ยึดถืออะไรเลย โดยความเป็นตัวตน หรือของตน.

ฉะนั้นท่านจึงสอน ให้เรา^{นี้}พิจารณา แม้แต่อาหาร บิณฑบาต จีวร เสนาสนะ เกสัช โดยความเป็น นิสฺสตัโต นิหิวั สุญฺโฆ นั้น; ว่างจากตัวตนอย่างนั้น เป็นบทเรียนแรกที่สุด. อย่าไปยึดถืออาหาร บิณฑบาต จีวร เสนาสนะ เกสัช อะไรเลย; ทั้งที่เราต้องการอย่างยิ่ง; มีประโยชน์อย่างยิ่ง, อาศัยอยู่อย่างยิ่ง, ก็อย่าได้ไปยึดถือ โดยความเป็นตัวตนเลย. สิ่งเหล่านี้ก็รวมอยู่ในคำว่า "โลก". เขาใช้คำว่า โลกรวมหมดไม่ว่าอะไร; จะเป็นร่างกายก็ได้, เป็นจิตใจก็ได้, มันเป็นโลกไปหมด, ทั้งหมดนั้นมันว่างจากตัวตนและของตน.

พอจิตเห็นอันนี้ จิตก็ว่าง จิตก็ไม่ยึดถือ; มัน
ก็ว่างเอง เฉยเอง. ฉะนั้น จิตจึงมีอิสรภาพ. ถ้าจิตไป
จับฉวยอะไรเข้าไว้ มันก็เป็นทาสของสิ่งนั้น. ที่นี้เมื่อไม่
จับฉวยอะไรเลย จิตก็มีอิสรภาพ คืออิสระ. อิสรภาพ
ของจิต คือจิตไม่จับฉวยอะไร; หนี้ ความว่างนี้คือ
อิสรภาพ.

จิตว่างมีสมรรถนะสูง ทำให้เป็นสุข ทำงานได้ผลดี.

ที่นี้ เมื่อจิตไม่เป็นทาสของอะไร จิตนั้นก็มิ
อำนาจ มีกำลัง มีพละนาภาพ มีสมรรถนะ. จิตที่ว่างนี้
มีกำลังสูงสุด, มีอานุภาพสูงสุด, มีอิสรภาพสูงสุด, แล้วมัน
ก็ทำอะไรได้ดี, ทำอะไรได้ดี. ฉะนั้นผมจึงพูดว่า ทำ
งานทุกชนิดด้วยจิตว่าง; พวกที่เขาเข้าใจไม่ได้ เขาก็โง่
เพราะเขาไม่เข้าใจ ทำงานด้วยจิตว่างอย่างไร? คือ
ทำงานด้วยจิตที่ว่างจากความยึดถืออะไรอยู่. จิตนั้น
กำลังเป็นอิสระที่สุด, จิตนั้นกำลังมีปัญญาที่สุด; คือมี
สะอาดที่สุด, สว่างที่สุด, สงบที่สุด, นั่นแหละ.

จิตที่ไม่ได้เป็นทาสของอะไร ไม่จับจวดยอะไร ก็เป็นจิตอิสระเฉลี่ยวณลาด; ถ้าไปจับจวดยอะไร มันก็เป็นทาสของสิ่งนั้นเสียแล้ว; มันไม่อิสระ, มันไม่อาจจะเฉลี่ยวณลาดได้ เพราะไปตกเป็นทาสของสิ่งนั้นเสียแล้ว.

ฉะนั้น อย่าไปเป็นทาสของอะไร คือ อย่าไปยึดมั่นอะไร มันก็อิสระคล่องแคล่ว แล้วก็มีการ; ฉะนั้น จิตว่างทำงานได้ดี, ทำงานยาก ๆ ได้ดีคิดเก่ง จำเก่ง นึกเก่ง อะไรก็เก่งไปหมด. ทำงานด้วยจิตว่าง งานนั้นจะเป็นผลดี.

ที่พิเศษประเสริฐที่สุด ก็คือว่า มันเป็นความสุขอยู่ในตัวมันเอง, มันเป็นความสุขอยู่ในตัวมันเองโดยอัตโนมัติ. พอจิตว่างแล้ว ก็เป็นสุขที่สุดเลย; แล้วไปทำอะไรเข้าก็ทำได้ดี : จะทำการทำงานในโลกนี้ก็ทำได้ดี, จะปฏิบัติเพื่อไปนิพพานก็ทำได้ดี.

ฉะนั้น ขอให้ทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง. อย่ามีตัวกู—ของกูเป็นผู้ทำงาน, อย่ายึดเอาจิตเป็นตัวกู—ของกูเป็นผู้ทำงาน, ให้มันเหลือแต่จิต มันเป็นจิตเท่านั้น. เลิก ตัวกู—ของกู เลิกตัวตนเสีย ให้เหลือแต่จิต.

นี่ถ้าเราอยากมีตัวเรา เรายังเสียตายตัวเราอยู่
 อยากมีตัวเรา ก็ให้มันเป็นอันเดียวกับจิตที่ว่างไปเสียก็
 แล้วกัน, ก็ไม่ต้องมีตัวเราอีกส่วนหนึ่ง เหลือแต่จิตที่ว่าง
 เราก็จะมีอานุภาพทางจิตทางปัญญามาก.

ยกตัวอย่างเหมือนว่า คุณจะเอาอันไหนมาขว้าง
 ให้ถูกต้นไม้ต้นนี้ คุณอย่ามีตัวคุณที่เป็นผู้ขว้าง. ให้เลิก
 ตัวตนเสียให้มันเหลือแต่จิต; เอาตัวตนไปเป็นอันเดียวกับ
 จิตเสีย, แล้วจิตมันทำของมันเองได้; ไม่มีตัวเราที่จะเป็น
 ผู้ขว้างผิด หรือขว้างถูก, แล้วจะดีใจ หรือจะเสียใจนี้เลิก
 หหมด ให้เหลือแต่จิต เป็นจิตไปเสียเอง.

เอ้า, ถ้าให้ดีกว่านั้น จิตก็อย่าให้มีเลย มีแต่การ
 ขว้าง. ให้ตัวเราก็คือ จิตก็ดี เป็นการขว้างเท่านั้น, แล้ว
 มันก็จะขว้างถูก ด้วยอำนาจของความว่างของจิต ซึ่งเป็น
 ธรรมชาติสูงสุดขึ้นมา.

นี่ความเป็นสมาธิก็มีมาก ถ้ามีตัวเราอยู่มันพุ่ง-
 ชาน, ถ้ามีจิตอยู่ก็ยิงพุ่งชาน. อย่านี่เสียทั้ง ๒ มีแต่
 การขว้าง, ลืมหมด ไม่มีอะไร, มีแต่การขว้างโดยธรรมชาติ
 อย่างนี้จะดีมีฝีมือ.

ข้าพเจ้า อาศัยหลักธรรมในพุทธศาสนานี้พูด ;
 แต่ว่า เผลอไปตรงกับเรื่องของพวกเขาเช่น. พวกเขา
 มีเคล็ดมีอะไรอย่างนี้ ที่ว่าเขาพันดาบบ้างยิงศรบ้าง อะไร
 บ้าง เหมือนกับปาฏิหาริย์นี้ ; เพราะเขาเลิกตัวตนหมด
 เหลือแต่การกระทำ, อะไร ๆ ไปรวมอยู่ที่การกระทำนั้น.
 ฉะนั้นคนเหล่านี้ก็พันดาบเก่ง ยิงศรเก่ง อะไรเก่ง คือทำ
 อะไรเก่งทุกอย่าง. เขาลืมตัวตน ลืมจิต ลืมอะไรหมด
 เหลือแต่การกระทำตามธรรมชาติ ; มันคล้าย ๆ กับพระ-
 เจ้ามาช่วยทำให้, หรือกฎของธรรมชาติหรืออะไรทำนอง
 นั้นมาช่วยทำให้.

นี่ ทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง จะมีผลดีที่สุด
 แล้วก็จะเป็นความสุขอยู่ในตัวมันเอง. นี่คือจิตว่าง ; ไม่มี
 อุปาทาน ไม่มียึดมั่นถือมั่น ว่างจากความรู้สึกตัวตน
 นี่คือว่างจากความยึดถือ. จิตนั้นยังคงรู้สึกตัว นั้นเป็น
 นั้น, นี่เป็นนั่น, ก็รู้ได้ แล้วมันก็รู้อย่างว่าง. จิตก็รู้ว่า
 สะอาด, ก็รู้ว่าสว่าง, รู้ว่าสงบ ; แต่มันก็ไม่ยึดถือในสิ่ง
 เหล่านั้นเลย.

จิตนี้ไม่ยึดถืออะไร มันว่างอยู่เสมอ; เราเรียก
กันว่า จิตว่าง ทำงานได้ดี สนุกสนานในการทำงาน
ไม่ต้องรีบเลิกทำงานไปอาบอบนวด นั้นเพราะมันสุขอยู่ที่นี้
แล้ว จะไปอาบอบนวดทำไม.

สุขอยู่ด้วยการกระทำด้วยจิตว่างนั้นมันมากกว่าที่จะ
ไปทำอย่างนั้น; มีความสุขอยู่ในตัวความว่าง, มีความ
สะอาด อยู่ในตัวความว่าง, มีความสว่าง อยู่ในตัวความว่าง,
มีความสงบ อยู่ในตัวความว่าง, เป็นปัญญาสูงสุด.

เมื่อจิตมันว่างจากกิเลส ว่างจากความยึดถือโดย
ประการทั้งปวง; มีปัญญาสูงสุด มีแสงสว่างที่สุด มี
สมรรถนะมากที่สุด นั่นคือจิตที่หลุดพ้น. จิตที่หลุดพ้น
ไปจากความยึดถือ นั่นคือจิตว่าง.

ฉะนั้น จำไว้ว่า สะอาด สว่าง สงบ เป็นองค์
ประกอบของจิตว่าง, เป็นคุณสมบัติของจิตว่าง. จิตว่าง
ประกอบอยู่ด้วยคุณสมบัติ คือสะอาด สว่าง และสงบ.

สรุปได้ว่า ปฏิบัติให้มี ๓ ส. จะสามารถ และเป็นสุข.

นี่เราพูดกันถึงเรื่อง^๕ ซึ่งเป็นคำพูด ๓ คำ สะอาด
สว่าง สงบ เอาเป็นพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ มาใส่
ใจเราก็ได้; ถ้าเข้าไปอยู่ในนั้นแล้วจิตว่าง ไม่มีตัวตน
ไม่มีของตน, ไม่มีตัวกู, ไม่มีของกู, ก็เป็นสุขทันที มี
สมรรถนะในการกระทำการงานในหน้าที่.

พระพุทฺธเจ้าท่านก็ทำหน้าที่ของท่านด้วยจิตว่าง.
พระอรหันต์^๕ทั้งหลาย, พระอริยเจ้า^๕ทั้งหลาย, ก็ทำหน้าที่
ของท่านด้วยจิตว่าง; ท่านจึงทำได้ดี และมีความสุขอยู่
ที่นั่น. นี่เราเป็นลูกศิษย์ เราก็ทำตามอย่าง ขอให้เข้าใจ
ใจความว่างจิตว่าง แล้วทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง จะ
ไม่มีความทุกข์เลย, จะเป็นสุขอยู่ในตัวการกระทำ,
แล้วทำได้ดีด้วย.

นี่เรื่องสิ่ง^๕ทั้ง ๓ นี้ คือภาวะ สะอาด ภาวะ สว่าง
ภาวะ สงบ มีอยู่ที่จิตก็เป็นจิตสะอาด สว่าง สงบ, แล้วจิต
นั้นไม่ยึดถืออะไร โดยความเป็นตัวตน — ของตน จิตนั้น
ก็คือจิตว่าง.

นี้หวังว่าคุณคงจะเข้าใจคำว่า จิตว่าง อย่างถูกต้อง
 ต้อง อย่างนี้, แล้วใช้ประโยชน์ให้ได้. พวกโน้นนะ
 เขาถือว่าจิตว่างไม่ได้ เพราะมีอารมณ์ ก็ถูกแล้ว; จะมี
 อารมณ์ก็มีไปสิ เมื่อไม่ได้ยึดถืออารมณ์ แล้วมันก็ว่าง.

ฉะนั้นเรามีเงินโดยไม่ต้องยึดมั่นถือมั่นในเงิน จิต
 ก็ยังว่าง, หรือมีอะไรก็ตาม ที่มันเป็นหน้าที่การงาน มี
 อะไรก็ต้องทำไป โดยที่ระมัดระวัง. อย่าให้มันไปยึดมั่น
 ถือมั่นเข้า ไปยึดมั่นถือมั่นสิ่งใดแล้ว สิ่งนั้นมันจะกัดเอา
 เจ็บปวดแหละ.

คุณจำไว้ ไปคอยสังเกต ไปยึดมั่นสิ่งใด สิ่งนั้น
 มันจะกัดเอาเจ็บปวด. ถ้าไม่ยึดมั่น ก็ว่าง ก็ไม่รู้จักกัด
 ใคร, ไม่มีอะไรจะกัดใคร มันก็ไม่ใช่ทุกข์ ไม่เจ็บปวด.

นี่คำบรรยายครั้งที่ ๘ เรื่อง สะอาด สว่าง สงบ
 ทำให้เรามีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อยู่ในใจของ
 เราได้จริง, ทำให้เรามีจิตว่าง ซึ่งเป็นสุขอยู่ในตัวมันโดย
 อัตโนมัต, และมีสมรรถนะ มีอานุภาพ ที่ทำหน้าที่
 การงานอะไรให้มีผลดีถึงที่สุด.

ขอกำชับเป็นคำสุดท้ายอีกว่า จงทำงานทุกชนิด
ด้วยจิตว่าง; ยังมีต่อนะ ยกผลงานให้ความว่างทุกอย่าง
สิ้น, กินอาหารของความว่างอย่างพระกิน, ดายเสรีจิ้น
แล้วในตัวแต่หัวใจ; หมายความว่า ตั้งแต่เกิดมาอย่าได้
ยึดถืออะไรว่าเป็นตัวเรา เป็นของเรา, ให้มันว่างมาแต่แรก
เกิดมา.

เอา, นี่มีการบรรยายกันเพียงเท่านั้น สำหรับวันนี้
แล้วก็ปิดประชุม.

เขียนอยู่ ด้วยจิตว่าง

ลบล้างทุก อากาฬิต ด้วยจิตว่าง
ยถาสลวงน ไร้ความว่าง ทากอย่างสิ้น
กินอาหาร ลอยความว่าง อธิษฐาน
เทพเสด็จสิ้น แล้วในใจ แต่หัวใจ

ท่อนสี่ใด ว่างได้ ดั่งว่ามา
ไม่ผิดที่ ทักกัน นม่นนมของดี
"คือป:" ไร้ชีวิต ขนใจ
เป็น "เคล็ด" นี้ ใจคิดได้ สบายใจ ๕

น. *[Signature]*

ดอกสร้อยแสดงธรรม

๒๔ ฉากของชีวิต

โดย “สิริवास”

เรื่องนำ

คราวหนึ่ง จากความมืด ตู๋ข้าได้เห็นภาพ, จากความเงียบสงบ
ตู๋ข้าได้ยินเสียง. ทั้งภาพและเสียงเหล่านั้น ตู๋ข้าเชื่อว่าคงจะเป็นประโยชน์
แก่ท่านผู้อ่านบ้าง จึงเขียนส่งมาฝากหนังสือพิมพ์พุทธศาสนาดังนี้ :-

ชีวิตฉากที่ ๑

ความเอ๋ย ความเกิด	จึงดเถิด ยากเข็ญ เป็นไหนๆ
เจ็บปวดท้ง แม่ลูก เหมือนถูกไฟ	เพื่ออะไร กันแน่ ลองแก้ม้า
เกิดเพอกัน เพื่อเล่น หรือเพื่อหลับ	หรือเพื่อรับ มรดก กระม้งหนา?
หรือเกิดเพียง เพื่อเติบโต เช่นโค ลา	ส่วนตูว่า เกิดเพื่อก่อ บ่อบุญเออย.

ชีวิตฉากที่ ๒

ความเอ๋ย ความเป็นเด็ก	ตัวยังเล็ก ใจก็เล็ก ไม่อยากใหญ่
เพียงได้กิน ได้เล่น ก็เย็นใจ	ไม่มีไฟ สมเผา ให้เราร้อน
เพราะผู้ใหญ่ ใจกระพือ หรือจึงเศร้า	มีน้ำเล่า จึงม้ก สะท่อนถอน
ถ้าผู้ใหญ่ ใจเล็ก เหมือนเด็กอ่อน	คงเราร้อน น้อยกว่าที่ มีอยู่เออย.

๑ ใจเล็ก หมายถึงรู้สันโคษ ช่มทันเหตุที่กระพือไม่มีขนาดักได้.

ชีวิตจากที่ ๓

ความเอ๋ย ความเติบโต	ถึงมำโค ก็รู้เติบโต เขยิบได้
อันเติบโตกาย เติบง่าย กว่าเติบโตใจ	กินเข้าไป ก็เติบโต ไม่ต้องกลัว
ส่วนเติบโตใจ เติบยาก ลำบากนัก	มีแต่มีกั แพบไป เพราะใจชั่ว
ปรนแต่กาย ใจก็ตาย ไปจากตัว	โยจะมัว เติบกาย ขายหน้าเอ๋ย.

ชีวิตจากที่ ๔

ความเอ๋ย ความหนุ่ม	เหมือนไฟสุ่ม ขอนไม้ ไม่เห็นแสง
แต่ที่แท้ ความร้อน ระอุแรง	ถูกศรแผลง คลุ้มคลั่ง ชั่งอยู่ใน;
ล่องละเมิด ศีลธรรม ทำกรรมชั่ว	นั้นจะมัว บำตะบึง ไปถึงไหน,
โอ้! ความหนุ่ม! หนุ่มเช่นนั้น คืออะไร? ^๕ ^๕ ^๕ ^๕	ต่อเมื่อใด เช่นชง จึงคเอ๋ย.

ชีวิตจากที่ ๕

ความเอ๋ย ความสาว	เหมือนไฟวาว แวบไหว ให้เห็นแสง
คือเผ่าแต่ง ไปทำเดี๋ยว ทั้งเขียวแดง	ตั้งหน้าแข่ง กันจริงๆ กว่าสิ่งใด.
ถึงงามรูป งามทรัพย์ และงามวิทย์	ไม่สนิท เหมือนงามธรรม จรรยาไ
หรือธรรมชาติ สร้างเพื่อ ตกแต่งไป	จะหยุดได้ ต่อแก่เต่า หรือเจ้าเอ๋ย

ชีวิตฉากที่ ๖

ความเอ๋ย ความคะนอง	ถึงในห้อง ก็กล้า เข้าหาได้
แม่ฝนตก พ้าร้อง ให้ก้องไป	ถ้าลงได้ คึกคะนอง ไม่ต้องกลัว
เมื่อคิดไป ไยคะนอง แต่ห้องหอ	มัวกก กอ นัวเนีย เรื่องเมียผัว
ไข่มดอง “คะนองธรรม” บำเพ็ญตัว	ให้หยุดร้ว ระริกเร้า นะเจ้าเอ๋ย!

ชีวิตฉากที่ ๗

ความเอ๋ย ความชวนชวาย	กระทั้งตาย มิเห็นหยุด ทรวดนึ่งนี้!
ไหน! อยู่ไหน? ชืดเพียงพอ ขอดูที,	อ้อไม่มี ดอกหรือเจ้า! เราชอบใจ
บอกตรงๆ เช่นนี้ มีทางช่วย	ให้สดสวย เย็นฉ่ำ กว่าน้ำไหล
ล่อชวนชวาย สัจธรรม ที่ล่านัย	มาใส่ใจ บ้างซิเจ้า ไม่เศร้าเอ๋ย.

ชีวิตฉากที่ ๘

ความเอ๋ย ความทะยาน	มีประจำ สันดาน ไม่หลุดถอน
มันรันทา สิ่งใหม่สวย トラบม้วยมรณ	ไม่พักสอน บัวยการ ร้านเป็นเอง!
ยามตายก็ เป็นสหาย เพื่อจืด	เที่ยวร้านริ กันใหม่; ใจแข็ง
ชะเง้อหา ใหม่เรื่อยไป ไม่หมดเพลง	มันเหมาะเหม็ง แก่ใคร ว่าไปเอ๋ย?

๑ ถัดหน้าหรือความทะยานของสัตว์ เป็นเหตุให้เกิดอุปนิสัยใหม่

ชีวิตฉากที่ ๙

ความเอ๋ย ความกิน เป็นทาสล้น ด้ ดันรน ขวนขวายหา
 กินแปลกๆ ผกชนิด คืดขื่นมา เพื่อต้อหา หรือเพื่อ เนื้อหนังตัว?
 ซอปรสแปลก และพราเปรอ "อยู่เพื่อกิน" มิใช่ "กินเพื่ออยู่" คุนำหัว
 ถ้ากินเพื่อ ใจผ่องใส ไม่ขุ่นมัว เพียงกายว่อง คล่องตัว ชั่วไหมเอ๋ย?

ชีวิตฉากที่ ๑๐

ความเอ๋ย ความอยู่ เพื่อหาราหุ อวดกัน กระนั้นซี!
 เขาชมตัว มัวแยม แก้มแทบปริ อตรี จริงหนอเจ้า น่าเศร้าใจ.
 อยู่ในโลก เอาโลก แหละเป็นคร อยู่เพือร ความจริงดอก จะบอกให้
 ถ้าหลงโลก ก็หมุนติด กับโลกไป จะหยุดได้ ต่อเมื่อไร ไม่เห็นเอ๋ย.

ชีวิตฉากที่ ๑๑

ความเอ๋ย ความสุข ใครๆทุก คนชอบเจ้า เผ่าวังหา
 "แก่ก็สุข ฉั่นก็สุข ทุกเวลา" แต่ดูหน้า ตาแห้ง; ยังแคลงใจ :
 ถ้าเราเผา ตัวต้อหา ก็ทำ "สุข" ถ้ามั่นเผา เราก้ "สุข" หรือเกรียมได้
 เขาว่า "สุข! สุขเน้อ!!" ออย่าเทอไป มันสุขเย็น หรือสุขไหม ให้แน่เอ๋ย.

ชีวิตจากที่ ๑๒

ความเอ๋ย ความทุกข์โศก ของมีอยู่ คู่โลก อย่าสงสัย
 ยังหลงมัว "ตัวตน" อยู่กลใด เป็นต้องได้ โศกแน่ แม้แต่ลอง
 ทุกสิ่งสรรพ เกิดดับ อยู่ตามธรรมชาติ ใจเจ้ากรรม เข้ารับเอา เป็นเจ้าของ
 ต้องพลอยเข็ญ พลอยชุก ทุกทำนอง แล้วแต่ของ ของ"ตน"เป็น เช่นไรเอ๋ย.

ชีวิตจากที่ ๑๓

ความเอ๋ย ความเจ็บไข้ มันมีไว้ ทกข์กันเล่น เช่นนั้นหรือ?
 อ้อ! มิใช่, มีไว้ เพื่อฝึกปรือ ให้รับรอ ความรู้ ชนสู่ตน;
 คืออย่างนั้น; นานๆ ผ่านมาครั้ง คิดดูมั่ง วันสบาย มากหลายหน
 ถ้ามิชอบ แก่เจ็บตาย และว้าย วน จงรับค้น พระนิพพาน อย่ำคร้านเอ๋ย.

ชีวิตจากที่ ๑๔

ความเอ๋ย ความแก่ เป็นเพื่อนแท้ ของความตาย ไม่หน่ายหนี
 เมื่อความแก่ ล่วงกาล มานานปี ก็มอบเวน หน้าที่ ให้ความตาย
 ไม่ยกเว้น ใครๆ ไม่ล่าเอียง มิให้ใคร หลีกเลี้ยง หรือเถียงได้
 เพราะฉะนั้น เราท่าน ทั้งหญิงชาย รับผิดชอบ ก่อนตาย ให้มากเอ๋ย.

ชีวิตจากที่ ๑๕

ความเอ๋ย ความรู้สึก	ได้สำนึก เมื่อใกล้ ดายนั่นหนอ
เวลาเหลือ น้อยกระไร แทบไม่พอ	มัววิรอ เห็นจะแย้ แน่ละเรา
ทำอย่างไร ใจเย็น แสนจะเย็น	ต้องรีบเฟ้น ไล่ตัว ไม่มีเวลา
พบให้ได้ ก่อนตาย ไม่ตายเปล่า	ไม่เกิดเปล่า เปลืองเปล่า นะเราเอ๋ย

ชีวิตจากที่ ๑๖

ความเอ๋ย ความตาย	สิ้นช้อหาย เพราะไม่มี ความดีเหลือ
คือตายเนา ดายนอน เป็นบ่อนเบือ	น่าเหม็นเบือ ดายเช่นนี้ ดีอะไร?
ถ้าตัวตาย ไร้ลาย ให้โลกเห็น	ก็เหมือนเบน อยู่คู่หล้า อย่าสงสัย
ตายแต่เปลือก เชื้อในอยู่ คู่โลกไป	เป็นประโยชน์ แก่ใครๆ ไม่สิ้นเอ๋ย.

ชีวิตจากที่ ๑๗

ความเอ๋ย ความเกิดใหม่	เกิดทำไม กันอีกเล่า! เราจน
เกิดเพื่อวัง แข่งกันใหม่ ไซ้ใหม่คน!	ที่ยากจน ยิ่งอยากลอง : เกิดปองรวย
ทั้งยังมี อยากทวิ ยิ่งขึ้นไป,	ผลอกก็ไพล่ มาต้นแถว ^๑ แล้วคิดขวย
ต้องเกิดใหม่ ไหลหลง จนงงวย	“ไม่รู้ด้วย! เกิดทำไม ไม่คิดเอ๋ย”.

๑ มาต้นแถว = กลบทรุดใหม่

ชีวิตฉากที่ ๑๘

ความเอ๋ย ความหลง เกิดในกรง ตายในกรง; ไม่หายได้
 ว่าถ้ำตน พันออก นอกกรงไป จะสุขสานต์ ปานใด ไม่เคยคิด
 “แสงสว่าง บังลูกตา” นำขบขัน! เราคิดมัน กลับเห็น เป็นมันคิด!
 อันเหนอนพริก ว่าพริกเย็น ไม่เป็นพิษ ร้อนสักนิด ใครว่าร้อน ห่อนเชื่อเอ๋ย.

ชีวิตฉากที่ ๑๙

ความเอ๋ย ความว้ายเวียน เพียงแต่เปลี่ยน ภายดอก จะบอกให้
 ดวงกลม तरहกำ อยู่ร่ำไป เปลี่ยนจากใหม่! เรื่องเก่า เสราเช่นเดิม!^๑
 ความอยาก, ร่าน หาญเหิม เพิ่มทุกชาติ เหมือนยิ่งสาต น้ำมันใส่ ให้ไฟเหิม
 เมื่อ “ไฟ” อ่อน หย่อนไป ใส่ “พื้น” เดิม เผ่าส่งเสริม ความใคร่ ว้ายไป! เอ๋ย.

ชีวิตฉากที่ ๒๐

ความเอ๋ย ความตรัสรู้ หยดเวียนว้าย คล้ายครุ^๒ ผู้ชเช่น
 คือรู้ชัด เกิดแก่ตาย ฝ่าย “ลำเค็ญ” อวิชา ต้มหาเป็น “ผู้ปลุกทุกข์”^๓
 ฆ่าตลหา นายช่าง ให้วางวาย อวิชา ดับหาย ก็ลู^๓ สุข,
 มรรคมองค์ แปรประการ “ทางผ่านทุกข์” ไปสู่สุข ถิ่นมา ต้มหาเอ๋ย.

๑ จากใหม่เรื่องเก่า = เกิดมาชาติไร ก็แสดงเรื่อง “ยี่ถั่วตน” ทุกชาติ จนกว่า จะหยุดแสดง

๒ คล้ายครุ = คล้ายพระพุทธรองค์.

๓ สุข ในที่นี้ หมายถึงพระนิพพาน เป็นอสังขธรรม จึงว่าลูไม่ว่าเกิด, เพราะ ใครทำพระนิพพานให้เกิดด้วยการกระทำของตนไม่ได้, พระนิพพานมีอยู่เอง ก่อนแล้ว.

ชีวิตจากที่ ๒๑

ความเอ๋ย ความหลดพัน	หลังจากค้น ค้นหา มามากหลาย
ได้ผ่านด่าน พันการ ต้องเกิดตาย	เพ็งสมหมาย ได้บัดนี้ ดีใจรับ
อวิชา ดับแล้วเห็น ตามเป็นจริง	ว่าสรรพสิ่ง ผูกเรา เพราะเราจับ
มากอครัด ด้วยดวงใจ ไว้กระชับ	เดี๋ยวนี้กลับ ตรงกันข้าม งามนักเอ๋ย.

ชีวิตจากที่ ๒๒

ความเอ๋ย ความหยุดแล้ว	เคยออกแอน วังว้าย มิได้หยุด
ในบัดนี้ ไม่มีที่ ซึ่งอยากหยุด	เพราะใจหยุด จากโลก ไม่เล่นตาม
บัดนี้เหยอ โลกนั้น เป็นหมันเปล่า	สำหรับเรา ล่อไม่จับ ไม่วับหวม
เจ้าแม่เอ๋ย ความหยุดได้ ไม่มีความ-	เกี้ยวเกะกาม นเช่นเหลือ ทุกเมื่อเอ๋ย.

ชีวิตจากที่ ๒๓

ความเอ๋ย ความไม่เกิด	เพราะความรู้ อันประเสริฐ ไม่ไหลหลง
รู้ว่าเกิด มาเพื่อเรียน ให้รู้ตรง-	ที่ไม่หลง ไหลเกิด เติลิดไป.
ความเยือกเย็น สูงสุด หยุดอยู่ที่	ความไม่มี เหตุให้ เกิดไปใหม่
ถ้ามีเหตุ ให้เกิด อยู่เพียงใด	ต้องเกิดไป ทนไป ไม่เว้นเอ๋ย.

ชีวิตจากที่ ๒๔

พระเอ๋ย พระนิพพาน
 แห่งห้วงน้ำ ความทุกข์ ซึ่งบุกมา
 เคยเหยียบซ้ำ รอยเก่า ไม่ก้าวไป
 แต่ไปนี้ แม้ใคร จะขัง, รัก

คือความผ่าน ไปกระทั่ง ถึงฝั่งฝ้า
 มีรู้ว่า ก็ชาติ อนาถนัถ
 บัดนี้ได้ ชำระทุกข์ สุขใจหนัก
 ไครหนอจัก จับเราได้ ไม่เห็นเอย.

“สิริയാล”

อุทิศแก่ “ผู้กระนองธรรม”

๒๗ มิ.ย. ๘๑

ทฤษฎีก่อนทฤษฎี

ทฤษฎีเมื่อทฤษฎี ย่อมกลายเป็นทฤษฎี
ทฤษฎีใหม่ได้ เป็นทฤษฎีใหม่
ทฤษฎีใหม่ เพียงเพื่อให้เขาใส่ใจ
ทฤษฎีใหม่ นั่นคือทฤษฎี เสียก่อนทฤษฎี

ทฤษฎี ก่อนทฤษฎี วิเคราะห์กลายเป็นทฤษฎี
แต่กลายเป็นทฤษฎี สิ่งที่ไม่สมบูรณ์
ที่แท้คือ ความทฤษฎี ที่ไม่ทฤษฎี
มีความหมาย ไม่มีใคร ได้เกิดแล้ว

คำพูดที่ สั้นสั้น ชัดเจน
เหมือนเส้นสีน้ำเงิน ลากบนกระดาษ
แต่เป็นความหมาย ลึกซึ้ง ไม่สั้นแปร
ใคร่ครวญได้ ใคร่ครวญได้ ไม่ทฤษฎีเลย

พุทธทาส วิมลปัญญา

ว้าว!!

เสียงพระ

ว้าวเอ๋ย ว้าวดี มาเร็วซี! ไปเที่ยว ที่ถิ่นโน้น
มัน สูงสุด เขือกเขิน ไม่เป็นโคลน ไม่มีโจร ไม่มีเสือ คีเหลือใจ
ไม่ต้องเกิด แก่ตาย ไม่สืบพันธุ์ รับประกัน สุขยิ่ง ไม่วังไขว่
มาเร็ว ๆ เล็ดเจ้า อย่าเขลาไป คีกระไร พ้องว้าว มาช้! มา!!

เสียงมาร

ฉันท้อย ฉันทไม่เข้าใจ ไม่เห็นมี คีอะไร ที่นัยว่า
ก็ฉันทชอบ หล้าแห่ง ในแปลงนา อยู่ทน คีคว่า เพื่อนข้าเยอะ
มีนางโค นายโค ออกไซไป มีลูกหลาน เด็กใหญ่, ท่านไปเถอะ!
(นึก) โอ้พ่อนาย ผู้ใจดี นี่ทำเลอะ? ขอทีเถอะ พ่อนาย อัยยัยเรา.

เสียงพระ

ว้าวเอ๋ย ว้าวมหาเจ้าเรอญ อย่ามัวเมา เวลาเกิน ไปนักเจ้า
เห็นกงจักร เป็นดอกบัว ชั่วไม่เบา เจ้าเคลิ้มคลั่ง ฟังเรา ก่อนเถอะโค
อันคนเมา หรือจะนึก ว่าตัวเมา! อันคนเขลา หรือจะนึก ว่าตัวโง่!
คนพุดมาก หรือรู้สึก ว่าตัวโง่! เป็นบุญไซ้ ต่อเมื่อ เชื่อปราชญ์เตือน!

เสียงมาร

ฉันเอย ฉันไม่รู้ไม่ช ^๕ นักปราชญ์ ^๕ ใยม ^๕ มา ^๕ จ ^๕ กับ ^๕ สัตว์ ^๕ ถอน ^๕
 เป็น ^๕ โคล ^๕ ลา ^๕ ท่าน ^๕ จะ ^๕ พา ^๕ ข ^๕ น ^๕ อ ^๕ ย ^๕ เร ^๕ อ ^๕ น ^๕ นาย ^๕ เล ^๕ อ ^๕ น ^๕ เ ^๕ อ ^๕ น ^๕ เ ^๕ อ ^๕ ง ^๕ ก ^๕ ร ^๕ ม ^๕ ง ^๕ จ ^๕ ง ^๕ ช ^๕ ัง ^๕ จ ^๕ !
 โบ ^๕ ร ^๕ า ^๕ น ^๕ ว่า ^๕ ย ^๕ ึ ^๕ น ^๕ แ ^๕ ก ^๕ ้ว ^๕ ใ ^๕ ห ^๕ ว ^๕ น ^๕ ร ^๕ เ ^๕ อ ^๕ ม ^๕ ัง ^๕ ห ^๕ ม ^๕ อ ^๕ น ^๕ ใ ^๕ ห ^๕ ้ ^๕ ม ^๕ า ^๕ ห ^๕ ม ^๕ ค ^๕ ิ ^๕ ด ^๕ ค ^๕ ไ ^๕ ห ^๕ ม ^๕ !
 จะ ^๕ เ ^๕ น ^๕ อ ^๕ ย ^๕ เ ^๕ ป ^๕ ล ^๕ ่า ^๕ เ ^๕ ป ^๕ ล ^๕ อ ^๕ ง ^๕ เ ^๕ ป ^๕ ล ^๕ ่า ^๕ ส ^๕ ัก ^๕ เ ^๕ ท ^๕ ่า ^๕ ร ^๕ ต ^๕ู ^๕ ไ ^๕ ม ^๕ ไ ^๕ ค ^๕ ว ^๕ ร ^๕ ว่า ^๕ ต ^๕ู ^๕ ร ^๕ู ^๕ ร ^๕ ัก ^๕ น ^๕าย ^๕ !

เสียงพระ

วิ ^๕ ญ ^๕ เ ^๕ อ ^๕ ย ^๕ วิ ^๕ ญ ^๕ ค ^๕ อ ^๕ ส ^๕ ำ ^๕ น ^๕ ว ^๕ น ^๕ ล ^๕ ึ ^๕ ก ^๕ ผ ^๕ ก ^๕ ป ^๕ ร ^๕ อ ^๕ เ ^๕ น ^๕ ค ^๕ ึ่ง ^๕ ส ^๕ ย ^๕
 มี ^๕ ข ^๕ อ ^๕ ข ^๕ ว ^๕ าง อ ^๕ ำ ^๕ ง ^๕ แ ^๕ อ ^๕ บ ^๕ เ ^๕ ล ^๕ ือ ^๕ แ ^๕ ย ^๕ บ ^๕ ค ^๕ ย ^๕ อ ^๕ น ^๕ แ ^๕ บ ^๕ บ ^๕ น ^๕ เ ^๕ ข ^๕ า ^๕ เ ^๕ ย ^๕ ไ ^๕ ช ^๕ ก ^๕ ัน ^๕ จ ^๕ น ^๕ เ ^๕ ื่อ
 ข ^๕ ้อ ^๕ แ ^๕ ก ^๕ ั ^๕ ้ว ^๕ ของ ^๕ ก ^๕ น ^๕ เ ^๕ ล ^๕ ะ ^๕ ว ^๕ ไ ^๕ ม ^๕ เ ^๕ ล ^๕ ะ ^๕ เ ^๕ ย ^๕ เ ^๕ แต่ ^๕ ข ^๕ ำ ^๕ เ ^๕ ย ^๕ ร ^๕ู ^๕ ั ^๕ น ^๕ ไ ^๕ ม ^๕ พ ^๕ ัน ^๕ เ ^๕ ื่อ
 ข ^๕ ำ ^๕ ร ^๕ู ^๕ ค ^๕ อ ^๕ ก ^๕ ว่า ^๕ เ ^๕ จ ^๕ ำ ^๕ ไ ^๕ ช ^๕ เ ^๕ ก ^๕ ล ^๕ อ ^๕ จ ^๕ ม ^๕ เ ^๕ ก ^๕ ล ^๕ ือ ^๕ น ^๕ ึ ^๕ ก ^๕ เ ^๕ ื่อ ^๕ จ ^๕ ม ^๕ แ ^๕ ะ ^๕ อ ^๕ ย ^๕ ำ ^๕ แ ^๕ ก ^๕ เ ^๕ ย ^๕ !

เสียงมาร

เร ^๕ า ^๕ เ ^๕ อ ^๕ ย ^๕ เร ^๕ า ^๕ ไ ^๕ ม ^๕ อ ^๕ ย ^๕ าก ^๕ พ ^๕ ัง ^๕ น ^๕าย ^๕ เ ^๕ ล ^๕ ะ ^๕ ค ^๕ ล ^๕ ั้ง ^๕ ไ ^๕ ะ ^๕ เ ^๕ ป ^๕ ล ^๕ ่า ^๕ ๆ ^๕ เ ^๕ ำ ^๕ เ ^๕ ม ^๕ เ ^๕ อ ^๕ ย ^๕
 เร ^๕ า ^๕ เ ^๕ ก ^๕ ิ ^๕ ด ^๕ มา ^๕ เ ^๕ ื่อ ^๕ ส ^๕ ึ ^๕ ง ^๕ ช ^๕ ึ่ง ^๕ เ ^๕ ร ^๕ เ ^๕ อ ^๕ ย ^๕ าก ^๕ เ ^๕ ช ^๕ ย ^๕ น ^๕ ำ ^๕ ข ^๕ วย ^๕ เ ^๕ ข ^๕ ิ ^๕ น ^๕ เ ^๕ ิ ^๕ น ^๕ เ ^๕ ย ^๕ ก ^๕ ็ ^๕ ข ^๕ ำ ^๕ เ ^๕ ร ^๕
 เร ^๕ า ^๕ ไ ^๕ ม ^๕ อ ^๕ ย ^๕ าก ^๕ ส ^๕ ข ^๕ ก ^๕ ว่า ^๕ ั ^๕ เ ^๕ ร ^๕ มี ^๕ ช ^๕ ม ^๕ ถ ^๕ ึ ^๕ ง ^๕ โ ^๕ ล ^๕ น ^๕ ต ^๕ ม ^๕ เ ^๕ ห ^๕ ม ^๕ น ^๕ ึ ^๕ ก ^๕ ของ ^๕ ห ^๕ ม ^๕ ก ^๕ เ ^๕ น ^๕ ำ
 เ ^๕ ื่อ ^๕ มี ^๕ ส ^๕ ึ ^๕ ช ^๕ ึ่ง ^๕ ถ ^๕ ก ^๕ - ไ ^๕ ะ ^๕ ไ ^๕ ม ^๕ เ ^๕ ำ มี ^๕ ไ ^๕ ย ^๕ ไ ^๕ ะ ^๕ จะ ^๕ ค ^๕ ำ ^๕ เ ^๕ ร ^๕ ก ^๕ ็ ^๕ ค ^๕ ำ ^๕ มา ^๕ !

เสียงพระ

วิ ^๕ ญ ^๕ เ ^๕ อ ^๕ ย ^๕ วิ ^๕ ญ ^๕ ร ^๕ ึ ^๕ น ^๕ เ ^๕ ร ^๕ เ ^๕ พ ^๕ าก ^๕ ัน ^๕ ค ^๕ ะ ^๕ ย ^๕ ัน ^๕ ค ^๕ ะ ^๕ ย ^๕ อ ^๕ ก ^๕ ็ ^๕ เ ^๕ พ ^๕ ะ ^๕ ร ^๕ ะ ^๕ ว่า
 ถ ^๕ ำ ^๕ เ ^๕ ื่อ ^๕ พ ^๕ ัง แ ^๕ ละ ^๕ เ ^๕ ำ ^๕ ต ^๕ ำ ^๕ เ ^๕ ร ^๕ เ ^๕ มา ^๕ จะ ^๕ มี ^๕ ั ^๕ ำ ^๕ ส ^๕ ข ^๕ เ ^๕ ็น ^๕ เ ^๕ ็น ^๕ พ ^๕ ัน ^๕ ไ ^๕
 เ ^๕ แต่ ^๕ ช ^๕ แ ^๕ จ ^๕ เ ^๕ ท ^๕ ่า ^๕ ไ ^๕ ม ^๕ พ ^๕ ัง ^๕ ก ^๕ ัน ^๕ ถ ^๕ ำ ^๕ ก ^๕ ะ ^๕ น ^๕ ั้น ^๕ ฉ ^๕ ัน ^๕ จะ ^๕ ช ^๕ ัก ^๕ ฉ ^๕ ด ^๕ ผ ^๕ ล ^๕ ก ^๕ ไ ^๕ ส ^๕
 จ ^๕ น ^๕ เ ^๕ ำ ^๕ ไ ^๕ ได้ ^๕ ช ^๕ ิ ^๕ ม ^๕ ล ^๕ อ ^๕ ของ ^๕ ต ^๕ ้อง ^๕ ไ ^๕ จ ^๕ แ ^๕ ล ^๕ ัว ^๕ จะ ^๕ ไ ^๕ ม ^๕ อ ^๕ ย ^๕ าก ^๕ เ ^๕ ล ^๕ ับ ^๕ ฉ ^๕ ัน ^๕ ร ^๕ ับ ^๕ เ ^๕ ปร ^๕ ะ ^๕ ก ^๕ ัน ^๕ !

เสียงมาร

เราเอ๋ย เราจอมตาย ถึงหัวขาด ก้นทลาย ก็ไม่พรั่น
 ถึงจะเอา เพลิงลน จนเป็นควัน ก็ยอมสูก ตรงนั้น ไม่ก้าวจร
 แม้น้อจ เรียนรู้ อัจฉลิ่ง ก็มีพิง ใจประสงค์ ตรงท่านสอน
 ขอเป็นวัว เสมอไป ตามนัยก่อน จะบั่นทอน อย่างไร ตามใจนาย!

เสียงพระ

จนเอ๋ย จนใจ เคยพบไหม วัวเช่นนี้ ฟัน้องทั้งหลาย
 ขอมหลับหู หลับตา สู้ท่าตาย มาพนั้น ชันทาย กันก็เอา
 เมื่อเช่นนี้ มิให้ปล่อย ไปตามกรรม แล้วจะให้ เราทำ ฉนั้นใดเล่า?
 หรือจะมี วิธีย่อน ผ่อนหนักเบา เมื่อรู้เค้า เล่ากันฟัง วันหลังเอ๋ย.

ขออุทิศแด่เพื่อนรักที่ "ตาย" อยู่

“สิริวิยาส”

๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๐

๓. ยามไหนก็ได้

ยามจะได้ ได้ให้เป็น ไม่เป็นทุกข์
ยามจะเห็น เป็นให้ถก ทามว่า
ยามจะตาย ตายให้เป็น เห็นสุดดี
ถ้าอย่างนี้ ไม่มีทุกข์ ทุกวันเอย

หมอบเนตุ :

ได้ให้เป็น คืออยากได้เพื่อเขาเป็น ตัวกู
หรือของกู เหมือนที่เขาได้เช่นกัน ,

เป็นให้เป็น คืออยากเป็น ด้วยรักปลื้ม
ถือมั่น ด้วยอุบาทว์ ว่ากูเป็นนั่น เป็นนี่ ไปตาม
นั้นจิงๆ ไปให้สุดแต่ใครเป็นปีศาจ,

ตายให้เป็น คือ ตายชนิดที่ไม่ตาย
แต่กลับเป็น อยู่ตลอดกาล, และต้องเป็น
พระระทมชนิดที่เร็วกว่า ตายเสียก่อนตาย
คือ ตายเสร็จเร็วเรียบร้อยแล้ว ก่อนแต่ร่าง-
กายแตกดับ ฯ

พุทธทาส อินทปัญโญ

การฟังผู้อื่น.

อันฟังท่าน ฟังได้ แต่ขาดสิ่ง
 ไร ฟังไม่รู้ หมายความว่า ใจอยู่หัว
 หัว ฟังแล้ว คนที่ ฟังคนพูดแล้ว
 ไร คือ ฟัง ฟังทั่ว ไปเสียไร.

ถ้าพูดคำดี ฟังเกิดมี ใจ ฟังฟัง
 ไม่ดี คำดี ฟังไม่รู้ ฟัง เขา ฟัง ?
 คำดี ไป ฟังทั่ว ฟังทั่วไป
 แล้ว จะ ได้ ใจ ฟัง ฟังทั่ว.

อันฟังผู้อื่น ฟังได้ แต่ขาดนอก,
 ท่านเพียงแต่ ภาวนานอก หัวใจพอ สอน
 ถ้าพูดคำดี ฟังแล้ว ฟังแล้ว, นอก-
 ใจ, ใจ นอก ฟังได้ ไม่ขาด.

จะพูด จะ ฟังว่า จะ ภาวนา
 ตามตัวอย่าง ตามแบบ ใจนี้ในขณะ
 ตามใจ ฟัง, ใจ ฟัง ฟัง ฟัง
 จะพูด ฟัง ฟังแล้ว ฟังแล้ว

พุทธทาส

อัน "ชีวิต" ที่แท้ นั้นสดชื่น
ไม่มีฝน มีหวน หรือสนเสียว
เห็นทุกสิ่ง รวมเข้า เป็นสิ่งเดียว
ล้วนไม่น่า เกะเกี้ยว ทงบาปบุญ
สิ่งนั้น ๆ เป็นเหมือน ของเกลอนกลาด
ที่เป็นบาป เก็บหวาด ทังไต้ถุน
ที่เป็นบุญ มีไว้ เพียงเจ้อจุน
ใช้เป็นคุณ สะดวกคาย กล้ายรดเรือ

๐ หรือชาวไพร่ มีไว้ใช้ ใช้ไว้แบก
กลัวตกแตก ใจสั้น ประหวั่นเหลือ
เรากินเกลือ ไซ้จะต้อง บุชาเกลือ
บุญเหมือนเรือ มีไว้ชี้ ไปนิพพาน ฯลฯ

คัดจากบทประพันธ์ของ

"สิริวิลาส"

รายชื่อหนังสือ ชุดลอยปทุม

อันดับ เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	๕๔	อันดับ เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	๕๔
๑. คู่มือมนุษย์	๖		๑๔. ตถตาช่วยได้	๑	
๒. ศิลปแห่งการดู ด้วยญาณุตถัมภ์ปัญญา	๑		๑๕. ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๒	๑	
๓. ศิลปแห่งการมีพระพุทธรูป อยู่กับเนื้อกับตัว	๑		๑๖. ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๓	๑	
๔. ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด	๑		๑๗. คำของครู	๑	
๕. ธรรม ๒๔ เหลี่ยม	๓		๑๘. พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงเป็นกัลยาณมิตร	๑	
๖. พุดกับเนร	๑		๑๙. ถอยหลังเข้าคลองกันเถิด	๑	
๗. ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๑	๑		๒๐. การเก็บความโกรธใส่ยู้งนาง	๑	
๘. เห็นธรรมชาติ คือเห็นความเป็นเช่นนั้นเอง	๑		๒๑. การปรุงเป็นทุกข์อย่างยิ่ง การดับเป็นสุขอย่างยิ่ง	๑	
๙. ธรรมโอสถสำหรับโลก	๑		๒๒. อาหารหล่อเลี้ยงใจ	๑	
๑๐. ความมีสุขภาพอนามัยทางจิต	๒		๒๓. ปุณฺณกิริยาวัตถุ	๑	
๑๑. ปรมัตถธรรมคำกลอน	๑		๒๔. พ่อแม่สมบูรณ์แบบ	๑	
๑๒. นิพพานที่นี้และเดี๋ยวนี้	๒		๒๕. อานาปานสติและดับไม่เหลือ	๒	
๑๓. ธรรมพบี่ใหม่	๒		๒๖. ธรรมคติและธรรมคีตา	๑	
			๒๗. ความมั่นคงภายใน	๑	

ประวัติของวรรณคดี

ต้น "ไม้รัก-ไม้ชัง" นี้เอาเปลือก
ต้น "ข้าวหอมมะลิ" นี้เปลือก เอาแก่นมาจับ
"ดอกขมิ้นแดง" เอาแต่ราก กุทชิมีสีแดง
"ไม้ขมิ้น-ขอม" แลอง เอาแต่ใบ

"ไม้หน่อเอา-หน่อมัน" เป็นเอาดอก
"ดอกก่อนทย" เลือกรอก ลูกในข่อย
หน่ออันนี้ อันนี้ละ ซึ่ง ต้นเทศน์ไว้
"ด้ามไม้เหล็ก" สังกะสีทำ ไม้เหล็กมัน

หนักหนักขึ้น เท่ากับ ขาค้นกลาง
เคล็ดกลิ้งไป เอากดาก นี้เอากรรม
"สัพพะเม ชุมมา นาลิ อมณีเวสส" อิม
เมินอเมชัน หนักขึ้น หนักพุดดาม

จัดลงนมมือ ไม้หน่อ พอห้อมมา
เด็ยอไฟกลิ้ง เนื้อไม้ หน่อในสม
หนี่งซ้อ้นซ้า ไม้เวลา พดนม
กันเนื้อความ หน่อธรรมพาริต เป็นไม้ขอม

พระสมเด็จ